

SAK

**BULLETIN
SLOVENSKEJ ASOCIÁCIE
KNIŽNÍC**

ROČNÍK 5

ČÍSLO 2

BRATISLAVA 1997

Bulletin Slovenskej asociácie knižníc

Ročník 5

1997, číslo

OBSAH

Manažment zmeny ako predpoklad úspešnej kooperácie knižníc 13

ČLÁNKY - ŠTÚDIE

Oľga Straková: Krajská štátna knižnica v Prešove /5

Táňa Mikítová: Knižnica Mateja Hrebendu v Rimavskej Sobote 17

Blanka Fetkovičová: Štátna krajská knižnica Michala Rešetku v Trenčíne /10

Milan Cisár: Armádna ústredná knižnica /11

INFORMÁCIE " . " ^ - T v r ^ ' a *

Ján Kurák: Z valného zhromaždenia SAK /14

Vyhlásenie valného zhromaždenia SAK /16

Vyhlásenie Spolku slovenských knihovníkov /17

List poslancom NR SR /18

Ján Maršálek: Knižnica a literárny klub /21

Daniela Gondová: O monografii "Publikačná činnosť" v širších súvislostiach /22

Silvia Stasselová - Ľubomír Kucka: INFOS '97 /24

*Katarína Potoková: Celoštátna poľnohospodárska knižnica a dokumentačné
stredisko v Budapešti /28*

Peter Horváth: Stratégia rozvoja maďarského knižničného systému /29

Shelley Mosley - Anna Caggiano - John Charles: "Sebaochrana" fondu /31

A. A. Vítuchnovskaja: Informačná kultúra absolventa školy: výsledky jedného
prieskumu /33

EBLIDA informuje /35

**Bulletin
Slovenskej asociácie knižníc
2797**

VYDAVATEĽ

Slovenská asociácia knižníc

Sekretariát:

Centrum vedecko-technických informácií SR, Námestie slobody 19,812 23 Bratislava

PREDESDA S AK

Daniela Gondová

HLAVNÝ REDAKTOR

Dánka Petrášová

REDAKČNÁ RADA

Jana Amrichová, Želmíra Brozmanová, Ľudmila Celková, Mária Džavíková,
Anna Gašparovičová, Oľga Kaliská, Darina Krausová, Peter Kružlík, Mária Mlynáriková,
Oľga Straková

MIESTO A ROK VYDANIA

Bratislava 1997

NÁKLAD

120 výtlačkov

TLAČ

Centrum vedecko-technických informácií Slovenskej republiky v Bratislave

VYDÁVA SA PRE INTERNÚ POTREBU SAK ŠTYRIKRÁT ROČNE

Manažment zmeny ako predpoklad úspešnej kooperácie knižníc

Zrejme najfrekvencovanejšou a najdiskutovanejšou otázkou medzi knižnicami v súčasnosti je otázka vzájomnej spolupráce. Prítom táto otázka nie je nová, už dlho sa o nej diskutuje, dá sa povedať, že priam desaťročia. Spolupráca knižníc má viacero aspektov, môže sa týkať viacerých oblastí knižnično-informačnej činnosti, môže byť na rôznych stupňoch organizovanosti, môže mať rôzne ciele, môže byť bilaterálna či multilaterálna. Aktuálna a nová je jej naliehavosť, ktorá spočíva v tom, že knižnice musia byť schopné splniť informačné požiadavky svojich používateľov bez ohľadu na výšku finančných zdrojov, ktoré majú k dispozícii. A keďže každý mesiac má svoje dno a ani ten najbohatší nie je dosť bohatý, aby pokryl všetko, ponúka sa tu len jediná možnosť výdatne podporovaná stupňom rozvoja informačných technológií: kooperácia pri získavaní a vzájomnom poskytovaní informačných zdrojov. Avšak ani informačné technológie nie sú lacná záležitosť, a už vôbec nie pre knižnice.

Do úvahy prichádza riešenie vo forme kooperácie knižníc pri získavaní prostriedkov na nákup informačných technológií a informačných zdrojov s cieľom vytvoriť technologickú infraštruktúru na vytvorenie možností spoločného získavania, spracovania, poskytovania a využívania informačných zdrojov. Je dobré a výhodné, ak takáto spolupráca presiahne hranice štátu, avšak predpokladom pre vzájomnú výhodnosť a vyváženú spoluprácu so zahraničnými partnermi je predovšetkým dostupnosť a schopnosť sprístupniť vlastné informačné zdroje. Tomu by sa mala venovať špeciálna pozornosť, dôraz a podpora tých, ktorí sú zodpovední za budovanie štátneho informačného systému a v rámci neho národného knižničného systému v zmysle zákona o štátnom informačnom systéme č. 261/1995 Z. z. Ide tu o veľké a významné zmeny, ktoré znamenajú globálnu transformáciu spoločnosti na kvalitatívne iný typ spoločnosti, na informačnú spoločnosť. Transformácia na informačnú spoločnosť je vstupenkou do svetového spoločenstva vyspelých štátov, je základnou podmienkou a predpokladom *prosperity* každého štátu.

Na úlohy súvisiace s informatizáciou spoločnosti by sa mal sústrediť manažment knižníc na všetkých úrovniach pri stanovení koncepčných zámerov a priorít rozvoja knižníc a jeho napĺňaní. Riaditeľ každej knižnice je zodpovedný za to, aby knižnica, ktorú riadi, bola schopná plniť funkcie aktívneho prvku národného knižničného systému.

Dnešný stav nám ukazuje, že knižnice reagujú na zmeny veľmi pomaly. Táto pomalosť je ešte markantnejšia v porovnaní s rýchlymi zmenami v technologickej oblasti. Súvisí to s tým, že knižnice prešli minimálnymi zmenami v porovnaní s obdobím svojho inštitucionálneho vzniku, keď sa za najlepší spôsob riadenia organizácie považovala byrokracia, ktorá zabezpečovala vykonávanie veľkého objemu práce, zabezpečovala kontrolu práce ľudí a dodržiavanie odsúhlasených noriem bez ohľadu na účelnosť. Tým, že knižnice nepracovali v konkurenčnom prostredí, pracovali v rámci

konsenzu, väčšina knihovníkov súhlasila so spôsobom, ako sa činnosti vykonávali, a väčšina obyvateľov súhlasila s tým, že knižnice nemajú hodnotu. Fixáciou týchto aspektov v spoločenskom podvedomí sa nevytvorila tradícia potreby zmeny znútra. Vonkajší tlak na zmeny však je už taký veľký, že sa mu knižnice v záujme svojho prežitia musia prispôbiť.

Najdôležitejšou zmenou, ktorú knižnica môže realizovať rýchlo a s ďalekosiahlym dosahom, je technologická zmena. Ak je realizovaná len na to, aby zväčšila objemy vykonanej práce a posilnila dodržiavanie zabehaných technologických procesov a noriem, je nedostatočná, lebo zlepši len byrokratickú stránku knižnice. Zmena účinná pre transformáciu knižnice musí smerovať do zmeny štruktúr, riadiacich úloh a úloh jednotlivých pracovníkov. Tento proces musí byť plánovaný a musí mať presne stanovené ciele, ktoré dnes majú zabezpečiť zlepšenie knižnično-informačných služieb pre používateľov, efektívne využívanie finančných prostriedkov, šetrenie času alebo práce, zlepšenie pracovnej výkonnosti jednotlivcov a pracovných tímov, vyriešenie existujúcich problémov. Aby boli realizované zmeny účinné, musia reagovať na zmeny spoločenské (vzdelávanie, populačný vývoj...), politické (legislatíva, reštrukturalizácia...), ekonomické (zdroje) a technologické (informatizácia, kompletizácia, komunikácia...). Proces zmeny je trvalý, má svoje pravidlá a zákonitosti, a preto musí byť vedome riadený metódami riadenia, zameranými na účinné zvládnutie zmeny.

PhDr. Darina Krausová

Krajská štátna knižnica v Prešove

PaedDr. Oľga Straková

Krajská štátna knižnica (KŠK) v Prešove si v tomto roku pripomenie 45. výročie svojho založenia. Vznikla 1. septembra 1952 ako samostatná inštitúcia - Štátna študijná knižnica.

V súvislosti s územnou reorganizáciou v roku 1960 stratila knižnica na istý čas charakter samostatnej inštitúcie a stala sa iba detašovaným pracoviskom Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach.

V roku 1967 sa znova stáva samostatnou inštitúciou ako Štátna vedecká knižnica v Prešove.

Menili sa i jej zriaďovatelia, počnúc bývalým KNV v Prešove, Ministerstvom kultúry SR v Bratislave až po súčasný Krajský úrad v Prešove. Rozhodnutím MK SR sa s platnosťou od 1. októbra 1996 zmenil jej názov Štátna vedecká knižnica v Prešove na Krajská štátna knižnica v Prešove.

Jej sídlom do roku 1990 bola budova *Evanjelického* kolégia. V súčasnom období riaditeľstvo, oddelenie doplňovania a spracovania fondov, bibliografické oddelenie a ekonomicko-technické oddelenie sídlia v budove na Hlavnej č. 99. Oddelenie knižnično-informačných služieb je umiestnené v budove na Námestí mládeže č. 1.

K systematickému budovaniu fondov sa pristúpilo po vydaní štatútu knižnice v roku 1952. Koncepcia budovania fondov bola ovplyvňovaná základnými potrebami rozvoja regiónu, ale aj pôsobením už existujúcich knižníc na východnom Slovensku. V celom historickom vývoji knižnice bolo hlavným smerom doplňovania fondov dodržiavanie spoločenskovedného zamerania s osobitným akcentom na ukrajinskú a regionálnu literatúru.

Knižničný fond v roku 1953 tvorilo 12 058 knižničných jednotiek a k 31. 12. 1996 tento fond tvorí 420 550 kn. j.

Služby ročne využíva okolo 80 000 používateľov. Počet evidovaných výpožičiek je vyše 200 000, pričom počet návštevníkov aj výpožičiek stále stúpa.

Roky 1990-1991 znamenajú prelom pri doplňovaní a spracovaní fondov. Na aktívnu prácu má značný vplyv získanie práva povinného výtlaku od roku 1992.

Bibliografická činnosť knižnice sa začala rozvíjať v roku 1956 na úseku regionálnej bibliografie. V celom historickom vývoji knižnice bola táto činnosť zameraná na dejiny knižnej kultúry, pedagogiku, ukrajiništku a spoločenskovedné odbory v súlade s poslaním knižnice a v zmysle jej štatútov.

Sedemdesiate roky znamenajú rozšírenie záberu bibliografickej práce. Koncom sedemdesiatych a začiatkom osemdesiatych rokov sa spracovávajú najmä personálie z oblasti literatúry a literárnej kritiky.

V roku 1959 sa v knižnici pristúpilo k spracovaniu bibliografie ukrajinskej literatúry

K skvalitneniu a zintenzívneniu tejto práce dochádza po roku 1980, keď sú spracovávané súpisy ukrajínik a prekladov ukrajínik za roky 1945-1984, ako aj bibliografické súpisy s ukrajinsko-rusinskou tematikou, spracovávané z historických fondov. Od roku 1977 až po súčasnosť sa pre Slovenskú národnú bibliografiu spracovávajú dokumentačné záznamy z ukrajinských časopisov.

V zmysle Úpravy o koordinácii bibliografie na Slovensku plní knižnica úlohu koordinátora v oblasti slavistiky v celoslovenskom meradle.

Dôležitú súčasť poskytovaných služieb od roku 1961 tvorilo sprístupňovanie historických knižných fondov domácim i zahraničným bádateľom.

V historickom fonde knižnice sa nachádza niekoľko rukopisov. Najstaršou rukopisnou pamiatkou je žaltár a antifonár zo 14. storočia. Z ďalších možno uviesť Rezikovu Gymnaziológiu rozšírenú a doplnenú Matheidesom z r. 1728, rukopis Johana Samuela Kleina *Gesammelte Nachrichten Evangelischer Prediger aller dreyen des Königreichs Ungarn* - 3. a 4. diel, *Landes Wilkuhr* z r. 1547 a ďalšie.

V historických zbierkach knižnice sa nachádzajú knihy a rukopisy, ktoré sú písané cirkevno-slovanským jazykom bohato zdobeným písmom. Keďže tlačené knihy neboli bežne prístupné, rozširovali sa i v ďalších storočiach rukopisné prepisované zbierky liturgii. Tieto obsahovali najviac používané spevy pri liturgických obradoch. V historických fondoch sa nachádza *Starý a Nový zákon*, vydaný v takmer každom slovenskom jazyku.

V rámci vedeckovýskumnej činnosti sa v súčasnom období spracovávajú tlače zo 16. storočia ako súčasť celoslovenských výskumných úloh.

Pracovníci všetkých oddelení knižnice pracujú s maximálnym využitím výpočtovej techniky a automatizácie, ktorá sa začala postupne zavádzať v roku 1990 a ktorá sa ďalej buduje a rozširuje s cieľom zvýšiť kvalitu služieb pre používateľov. Prepojením modernu na slovenskú sieť SANET cez uzol Prešovskej univerzity je možnosť dostať sa do báz dát *iných inštitúcií*, ktoré sú sprístupnené verejnosti cez túto sieť a cez medzinárodnú sieť Internet. Je možnosť využívať služby e-mailu.

Krajská štátna knižnica je svojimi zbierkami, rozsahom i úrovňou činnosti najväčšou knižnicou Prešovského kraja. Okrem doterajších funkcií bola poverená aj funkciou metodického riadenia okresných knižníc v Prešovskom kraji. Mnohé úlohy regionálneho charakteru plnila aj doteraz.

V zmysle komplexnej činnosti bude zabezpečovať metodickú činnosť v oblasti knihovníctva a bibliografie v rámci Prešovského kraja a regiónu.

Metodická činnosť v roku 1997 bude zameraná na tieto oblasti:

- archivačná a dokumentačná činnosť,

- konzultačno-poradenská činnosť knižniciam Prešovského kraja a regiónu,
- edičná a publikačná činnosť,
- vzdelávacia činnosť,
- rozborová a analytická činnosť.

V rámci týchto činností treba:

- zmapovať situáciu a zistiť stav úrovne knižníc,
- začať budovať archív o činnosti, ktorý bude slúžiť na spracovávanie štatistík, výkazov a analytických rozborov o činnosti knižníc,
- pripraviť a realizovať pracovné stretnutia riaditeľov, metodikov a bibliografov okresných knižníc s cieľom koordinovať činnosť a vymieňať si skúsenosti,
- organizovať a realizovať vzdelávacie podujatia so zameraním na public relations v okresných knižniciach,
- uskutočniť seminár o tvorbe predmetových hesiel v nadväznosti na UNI MARC,
- v spolupráci s metodikmi okresných knižníc a obecnými úradmi vypracovať projekty na oživenie činnosti a záujmových aktivít knižníc.

V spolupráci so školami a kultúrnymi inštitúciami sa knižnica podieľa na kultúrnom a spoločenskom dianí v meste.

Na úseku propagačnej a kultúrno-výchovnej činnosti sa orientuje na propagáciu služieb knižnice, realizuje tematické výstavy s pomocou informačných letákov a na nástienkách. Pravidelne v rámci kultúrneho leta sa realizujú "Dni otvorených dverí" so zameraním na informovanie návštevníkov o činnosti, poskytovaných službách, zameraní a fondoch knižnice.

Veríme, že KŠK v Prešove si svoju novú funkciu bude plniť v záujme ďalšieho rozvoja knihovníctva v regióne, ako aj na Slovensku.

Teší nás záujem používateľov o naše služby, preto hľadáme také formy práce a poskytovania služieb, ktoré čitateľov zaujmú, aby sme si naďalej zachovali priazeň a potrebnosť.

Knižnica Mateja Hrebendu v Rimavskej Sobote

PhDr. Taňa Mikitová

Tradicie verejnej kultúry a knihovníctva v historickom regióne siahajú hlboko do minulosti. Už osvietenské snahy sa tu prejavili zakladaním kultúrnych a vedeckých spoločností. Roku 1792 založili v Rimavskej Sobote Societas ex totius monarchiae austriavae erudita (Spoločnosť vzdelancov z celej rakúskej monarchie). V Nižnom Skálniku vznikla v roku 1791 Čitateľská spoločnosť Malohontská a v roku 1808 zakladá Matej Holko ml. a Ján Feješ Eurudítia societas kishontensis (Učenú spoločnosť malohontskú). Každoročne vydávali zborník prác pod názvom Soleninia bibliothecae kishontense (Ročenka Knižnice malohontskej) v jazyku latinskom, českom, neskôr

nemeckom a maďarskom. Ich snahy sa však obmedzili len na malý okruh vzdelancov a neprenikli medzi pospolitý ľud. Širšie pôsobenie mali čitateľské spolky v Pondelku, Ožd'anoch, Ratkovej, Tisovci, ktoré okrem miestnej inteligencie ovplyvňovali aj remeselnícke a roľnícke vrstvy. V minulom storočí vyvíjal medzi pospolitým ľudom záslužnú kultúrno-osvetovú činnosť kolportér slovenskej a českej knihy Hrebenda Hačavský, ktorého meno od roku 1991 nesie naša knižnica. Monumentálna drevorezbárska socha tohto prvého slovenského kníhkupca v nadživotnej veľkosti - dar už nebohého rimavskosobotského rezbára Ladislava Kepku - "ticho stráži" priestrané nádvorie knižnice.

Myšlienka pomenovať Okresnú knižnicu v Rimavskej Sobotě po Matejovi Hrebendovi vznikla veľmi dávno. Žiaľ, v tých časoch bola odsunutá "zo stola". "Matej Hrebenda, a prečo? Keby niekto vhodnejší", znela odpoveď kompetentných.

My knihovníci sme častokrát pociťovali, akoby kontinuita ľudovej výchovy širšej knihou v regióne historického Gemera-Malohontu nebola prerušená. Našepkával nám to každodenný dotyk s knihou, kontakt s jej čitateľom, donedávna i manuálne pracovné postupy a úbohé priestorové podmienky. Pre knižnicu s regionálnou pôsobnosťou nebolo neznáme putovanie metodikov z dediny do dediny, nepochopenie a malé spoločenské uznanie. Do tejto charakteristiky možno zakomponovať zrod myšlienky i rozhodnutie, spojené s odhodlaním prevziať "hrebendovskú štafetu", s cieľom prispôsobiť ju intenciám súčasnej doby. Vďaka Hrebendovi knižnica nikdy nepocítila, že začína. Naopak, sústavne pokračuje v pestovaní toho semienka, ktoré on uložil do živnej pôdy.

Etapy vo vývoji knižnice súviseli s legislatívnymi zmenami. Vznik ČSR a s ním prvý knižničný zákon o obecných verejných knižniciach z roku 1919 sa v južnom pohraničí uvádzal do praxe oneskorene. Až v roku 1925 bola zriadená obecná knižnica s pár stovkami kníh. Neskôr, v roku 1947, bola premenovaná na mestskú knižnicu. V týchto časoch mala knižnica 706 zväzkov kníh a evidovala 261 čitateľov. Zásadnejším medzníkom vo vývoji knižnice bol rok 1952, keď sa vytvorila okresná ľudová knižnica. Z necelých 5000 zväzkov kníh, ktoré mala pri svojom vzniku, eviduje v súčasnosti nárast na takmer 100 tisíc zväzkov - 420-členná čitateľská obec sa rozrástla na 5600 a z 12-tisícového počtu výpožičiek knižnica v súčasnosti vykazuje viac ako 210 tisíc ročne.

Pohľad späť by bol neúplný bez náčrtu kvalitatívnych zmien. Postupné budovanie profesionálnej bázy knižnice vyústilo do konštituovania takých pracovísk knižnice, akými je regionálna bibliografia a oddelenie teórie, metodiky a koordinácie knižničných procesov. Ich zásluhou sa položili základy získavania, spracovania, uchovávaní a sprístupňovania informácií regionálnej proveniencie. Ich produktom je niekoľko desiatok personálnych, tematických a výberových bibliografií a rozsiahla báza regionálnych informačných kartoték. Uvedené aktivity kontinuálne nadviazali na bohatosť literárnych tradícií a rozsiahly výskyt významných literárnych osobností historického regiónu Gemera-Malohontu.

Od začiatku 80-tych rokov knižnica intenzívne zápasila s neľahkými priestorovými

podmienkami v budove Gemerského múzea, ktoré sa stávali prekážkou pri realizácii ďalších plánov.

5. mája 1994 sa širokej verejnosti slávnostne sprístupnili nové priestory knižnice na Hlavnom námestí. V súčasnosti je budova knižnice dominantou mesta. Objekt patrí medzi najstaršie architektonicko-kultúrne pamiatky, v dostupných archívnych materiáloch uvádzaný ako dom postavený vo francúzskom klasicistickom štyle s barokovými prvkami z roku 1798 ako druhý župný dom. História budovy je spätá s dejinami Malohontského dištriktu a samotnej župy Gemer - Malohontskej. Dátum dokončenia stavby je uvedený na fasáde a dá sa prečítať z latinského nápisu chronostichonu s textom, ktorý v preklade do slovenčiny znie: " Z prozreteľnosti štátu a usilovnosti ľudu pre všeobecný úžitok", v strede ktorého sa nachádza erb Malohontského dištriktu. Snahou celého kolektívu knižnice od prvých chvíľ sa stalo napĺňanie zmyslu latinského nápisu. Splnil sa náš dávny sen - dať čitateľom mesta a regiónu reprezentatívnu verejnú kultúrnu ustanovizeň. Z pôvodných 400 metrov štvorcových vtedajšej plochy sa knižnica rozrástla na 1400 metrov štvorcových. Vkusné, estetické priestory knižnice denno-denne lákajú návštevníkov všetkých vekových a socioprofesionálnych skupín.

Najmenších čitateľov priťahuje Trinásť komnata s rozprávkovým palácom, naplneným lepoprelami, hrami a hračkami, kde okrem individuálnych návštev sa pravidelne organizujú aj kolektívne podujatia najrôznejšieho charakteru. Už tradíciou sa stala každoročná marcová prehliadka detskej autorskej tvorby poézie a prózy "Zlatá krajina", venovaná odkazu nášho Pavla Dobšinského, množstvo besied so spisovateľmi, literárne hodiny, informačná príprava detí predškolských zariadení a žiakov ZŠ, akcie pre deti v rámci "Kultúrneho leta" na prekrásne vydláždzenom a priestranom nádvorí knižnice a v predvianočnom období široká škála akcií týždennej "Literárnej metelice". Veľkej obľube sa teší detský časopis "Knihuľka" s množstvom zaujímavých stálych rubriek.

Zmenená spoločenská situácia sa odrazila aj v požiadavkách na knižnično-informačné služby, čo si vyžiadalo každodenné mapovanie čitateľských potrieb. Nárast cien kníh a periodík sprevádzaný ich titulovou explóziou zvyšuje nároky na poskytovanie a uspokojovanie knižničných služieb. Výpožičný čas okrem štvrtka od 9.00 do 18.00 hod. a v sobotu od 8.00 do 12.00 hod. komplexne dopĺňajú jednotlivé precízne rozmiestnené a esteticky vybavené požičovne a špeciálne miestnosti. Univerzálna čítareň s 24 miestami je najvyužívanejšia. Dlhší pobyt v knižnici si návštevník môže spríjemniť pobytom v Klubčítaní i s možnosťou občerstvenia kávou či čajom.

Umenovedné oddelenie s 12-timi miestami na individuálne počúvanie poskytuje širokú škálu využitia zvukových dokumentov. Vzdelávacie a informačné potreby knižnica zabezpečuje prostredníctvom kvalitne budovaného knižničného fondu odbornej literatúry s akcentom na používateľské zázemie a absenciu akejkoľvek inej knižničnej inštitúcie v regióne. Je bežnou skutočnosťou, že študenti stredných a vysokých škôl, študujúci na území celého Slovenska, svoju materskú knižnicu neopúšťajú aj preto, že hľadanú knihu nájdu v príjemnom prostredí a pri maximálnej ochote knihovníčok.

Zabezpečenie celého komplexu knižničných služieb by nebolo možné klasickými metódami. Preto prvoradou úlohou pri otvorení knižnice bolo urýchlené vypracovanie projektu zavedenia automatizácie knižničných procesov. Po akvizičnom procese, výpožičnom systéme, regionálnej bibliografii a rozpracovanej retrokonverzii klasických katalógov sa v priebehu minulého roka zvládlo aj spustenie sieťového prepojenia jednotlivých verzii v knižničnom počítačovom systéme SMARTLIB.

Knižnica sa vyznačuje organizovaním širokého spektra kuKúmo-výchovných podujatí, ročne ich býva okolo dvesto. Prípamätúvanie si okruhých výročí významných regionálnych osobností, zo strany knižnice najmä literárnych, znamená organizovanie spomienkových osláv, pietnych aktov, seminárov, literárnych večerov v miestach ich rodiska, skonu či pôsobenia.

Veľký záujem našich používateľov možno pripísať vytvoreniu vhodných priestorových podmienok. Knižnica registruje veľkú skupinu denných návštevníkov najmä z radov dôchodcov a nezamestnaných, ktorí by asi ťažko akceptovali deň mimo prevádzky. Jednoducho, knižnica sa dostala za tri roky do povedomia širokej čitateľskej verejnosti vďaka výsledku dlhoročného úsilia celého jej kolektívu, *možno* aj prístupnením oddelenia zvukových kníh pre nevidiacich a slabozrakých.

V poslednom období je snahou knižnice zamerať celú svoju činnosť na rozširovanie základných predpokladov na vytvorenie centra informačných služieb nekomerčného charakteru. Popri snahe knižnice o rast knižničného fondu musí byť evidentné úsilie o dodržiavanie jeho kvality najmä so zreteľom na odborné publikácie, o ktoré rastie záujem zo strany používateľov. Vzrastajúca návštevnosť knižnice, súvisiaca so sociodemografickým zložením obyvateľstva Rimavskej Soboty (najvyššia republiková nezamestnanosť) si vyžaduje rýchlu realizáciu poskytovania knižničných služieb v týchto zmenených podmienkach.

Všetky tieto spomenuté a mnohé ďalšie nespomenuté zámery knižnice úzko nadväzujú na riešenie problémov najmä finančného charakteru, od nich totiž závisí ich realizácia i aktivizácia knižnice. Pravdaže, je aj veľa každodenných problémov, takých istých alebo veľmi podobných ako väčšina knižníc, zastrešených do intendantúr. Existuje však množstvo argumentov dokumentujúcich zmysel existencie, a najmä zmysel našej činnosti.

Štátna krajská knižnica Michala Rešetku v Trenčíne

PaedDr. Blanka Fetkovičová

Štátna krajská knižnica Michala Rešetku /ďalej knižnica/ bola zriadená Krajským úradom v Trenčíne vydaním zriaďovacej listiny zo dňa 27. septembra 1996.

V zmysle zriaďovacej listiny sa ŠKK M. Rešetku stala kultúrnou, informačnou,

vedeckou a vzdelávacou *inštitúciou*, ktorej cieľom je budovať a uchovávať univerzálny knižničný fond a poskytovať používateľom knižnično-informačné služby.

Pôsobí ako koordinačné, metodické, vzdelávacie, bibliografické a informačné centrum pre knižnice a stredisko medziknižničnej výpožičnej služby v rámci svojej územnej pôsobnosti v Trenčianskom kraji.

Napriek tomu, že sa knižnica orientuje na prácu s knihami a periodikami, v poslednom období kladie dôraz na získavanie a sprístupňovanie neknižničných dokumentov typu zvukových záznamov, videozáznamov, bibliografických a plnotextových báz dát na CO a multimediálnych systémov.

V svojom programe činnosti si knižnica vytýčila neľahké ciele v širokej oblasti aktivít orientovaných na používateľa. Ako prvá z verejných knižníc na Slovensku odštartovala zaujímavý graficko-textový systém regionálnych informácií GTS, ktorý je schopný zjednocovať informácie rozličného druhu, grafické i textové, v účelných väzbách, čo umožňuje ich dokonalé využitie. Komplexné knižnično-informačné služby knižnica zabezpečuje v modulárnom knižničnom systéme LIBRIS.

Jednou z najzávažnejších úloh je pomoc pri budovaní nových okresných knižníc a koordinácia v oblasti rozširovania elektronizácie knižníc v okresoch Trenčianskeho kraja.

Armádna ústredná knižnica

plk. PhDr. Milan Cisár

Novým štruktúrnym prvkom sústavy knižníc Slovenskej republiky je Armádna ústredná knižnica (ďalej AÚK) v Trenčíne. Vznikla 1.10.1995 ako súčasť centrálného metodického a organizačno-realizačného zariadenia - Domu Armády SR.

Vo svojich fondoch uchováva a sprístupňuje 17 058 knižničných jednotiek beletrie, vojenskej a náučnej literatúry.

AÚK plní funkciu ústredného metodického zariadenia s celoarmádnou pôsobnosťou pre oblasť práce s knihou a čitateľom a funkciu ústrednej knižnice pre sieť vojenských osvetových knižníc. Ako *materiálna základňa* na vytvorenie AÚK sa využila bývalá vojenská osvetová knižnica pri Dome armády v Trenčíne, ktorej fond sa v súčasnosti prebudováva, aby mohla napíňať uvedené funkcie. Používateľmi AÚK sú nielen príslušníci armády, ale aj civilná verejnosť; najmä žiaci a študenti blízkych Škôl a dôchodcovia.

Prvoradou úlohou je usilovať o cieľavedomú profiláciu činnosti AÚK v nadväznosti na konkrétne potreby a podmienky rozvoja vojenského knihovníctva s prihliadnutím na prebiehajúci proces transformácie Armády SR.

Hlavným poslaním AÚK je metodické, administratívne a obsahové usmerňovanie práce s knihou na základe nariadení a pokynov oddelenia kultúry Správy výchovy a

kultúry Generálneho štábu Armády SR. Poskytuje odbornú, poradensko-konzultačnú činnosť a priame metodické pôsobenie vo vzťahu k metodickým pracovníkom posádkových, zborových a útvarových klubov a vojenským osvetovým knižniciam, ovplyvňuje a koordinuje metodickú činnosť v rámci siete vojenských osvetových knižníc. Pokračuje naďalej v uskutočňovaní metodických návštev, následných kontrol a pomoci podriadeným knižniciam, orientovaných na kvalitatívne zlepšovanie práce s knihou a čitateľom, zvýšenie úrovne vedenia *predpísanej* dokumentácie a odstraňovanie existujúcich problémov. Rozvíja vlastnú vydavateľskú, edičnú a bibliograficko-informačnú činnosť pre potreby knižníc. V mesiaci januári sa vydal osvedčený kalendár významných kultúrno-spoločenských výročí roku 1996 a ďalšie metodické materiály k riešeniu aktuálnych problémov vnútroknižničného života. Väčšia pozornosť sa bude venovať informácii o knižných novinkách v AÚK i v ostatných podriadených knižniciach. Poslaním AÚK je tiež spracovávanie návrhov koncepčných, organizačno-právnych a odborných dokumentov a metodických pokynov s celoarmádnou pôsobnosťou. Za kľúčový sa považuje návrh nového predpisu k prevádzke vojenských knižníc, ktorý sa spracuje po schválení knižničného zákona a vykonávacích predpisov k nemu. Povinnosťou funkcionárov AÚK je aj vykonávanie *kontrol stavu a vedenia* knižničných fondov, prieskumovej a rozborovej činnosti v sieti vojenských knižníc, spracovávanie podkladov do rozborov hospodárenia. AÚK zabezpečuje v súčasnosti organizáciu-základného kurzu pre knihovníkov-aktivistov i začínajúcich profesionálnych pracovníkov knižníc, ráta sa s tým v rámci obsahovo-metodickej prípravy pracovníkov kultúry Armády SR.

AÚK vedie centrálnu *evidenciu podriadených knižníc*, kontroluje, vyhodnocuje a sumarizuje ročné výkazy o ich činnosti. V spolupráci s vybraným obchodným partnerom zabezpečuje centrálny nákup knižných titulov podľa výberu *Knižničnej rady* a ústredné doplňovanie fondov vojenských osvetových knižníc. Spolupracuje a koordinuje vlastnú činnosť s činnosťou civilných i armádnych kultúrnych a profesijných organizácií, združení, metodických zariadení a inštitúcií v Slovenskej republike. AÚK je členom Slovenskej asociácie knižníc a úzke pracovné kontakty sú vytvorené aj s pracovníkmi Spolku slovenských knihovníkov a Koordinačného centra knižníc SNK v Matici slovenskej (KCK SNK MS). Chce túto spoluprácu rozšíriť aj na celú sieť vojenských osvetových knižníc.

K tomu, v spolupráci s KCK SNK MS, sa dňa 12. 6. 1996 uskutočnilo spoločné rokovanie zástupcov civilných a vojenských knižníc s cieľom riešiť ich vzájomnú prepojenosť a efektívnu kooperáciu v jednotlivých regiónoch, mestách a obciach.

Vo vzťahu k prevádzke vojenských osvetových knižníc je ťažiskovou otázkou zabezpečenie automatizácie knižničných procesov a nahradenie vojakov v základnej službe vo funkciách knihovníkov-aktivistov, ktorí zabezpečujú prevádzku vo viac ako polovici knižníc. Dôvodom je skutočnosť, že skrátením vojenskej služby na 12 mesiacov sa skomplikovala činnosť knižníc. Každoročné zaškoľovanie týchto aktivistov dva razy do roka je neefektívne a ich činnosť v knižniciach spôsobuje aj celý rad problémov v evidencii, vedení predpísanej agendy, práci s knihou a čitateľmi. Vhodnejšie by bolo

prevádzku vojenských knižníc zabezpečiť prijatím záujemcov o túto činnosť z civilnej verejnosti na čiastočný pracovný úväzok. Možnosť získavania takýchto pracovníkov a ich honorovanie však súčasná legislatíva v armáde neumožňuje.

Ťažiskom, a z časového i finančného hľadiska aj dlhodobou úlohou, je potreba zmeny nepriaznivého pomeru zloženia knižničných fondov v prospech publikácií v slovenskom jazyku. Vzhľadom na to, že ústredné doplňovanie vojenských knižníc bolo až do roku 1992 zabezpečované z pražského ústredného metodického pracoviska, v mnohých knižniciach absentujú diela pôvodnej slovenskej i klasickej svetovej literárnej tvorby. V zmysle doplnku k dohode o spolupráci medzi Ministerstvom obrany SR a Ministerstvom kultúry SR sa Ministerstvo kultúry SR *zaviazalo pomôcť knižnici v tomto úsilí*. Okrem toho sa podarilo získať prísľuby knižných darov od niektorých civilných knižníc.

V rámci organizátorskej práce vyhlásila knižnica na rok 1997 tematicky zameranú súťaž aktivity vojenských osvetových knižníc na zvýšenie úrovne realizácie ich spoločensko-adaptačnej funkcie a spolu s tým na skvalitnenie vedenia knihovnickej evidencie a dokumentácie. Zapojenie do súťaže je dobrovoľné, knižnice sú rozdelené do štyroch kategórií podľa jednotlivých typov, hodnotenia budú vykonávať komisie určené nadriadeným orgánom výchovy a kultúry a AÚK podľa stanovených kritérií.

Organizovanie uvedenej súťaže nie je návratom k súťažiam organizovaným pred novembrom 1989 pri príležitosti politických výročí. Knižnica chce nimi podporiť úsilie pracovníkov kultúry a našich knižníc na dosiahnutie čo najlepších výsledkov. Bude sa teda treba vyhnúť formálnosti, honosnosti a skresľovaniu výsledkov a podporiť poctivú, svedomitú prácu, tvorivý prístup spolu s ocenením tých, ktorí dosiahnu najlepšie výsledky. Treba zvýrazniť ľudský faktor tak vo vzťahu k používateľom našich knižníc, ako aj vo vzťahu k tvorivej aplikácii nových poznatkov a námetov vyplývajúcich z dynamiky, spoločenských a vnútroarmádnych zmien.

Kontaktná adresa:

**Dom Armády Slovenskej republiky
Armádna ústredná knižnica
Hviezdoslavova 16
911 27 Trenčín
tel.: 0831/537 937**

INFORMÁCIE

Z valného zhromaždenia SAK 20. marec 1997

Ing. Ján Kurák

Na valnom zhromaždení Slovenskej asociácie knižníc sa zúčastnilo 45 členských knižníc, čo predstavuje 71,4 % členskej základne.

Rokovanie, ktoré viedla podpredsedníčka SAK PhOr. Elena Veľasová, sa zaoberalo činnosťou SAK od posledného valného zhromaždenia a informáciou o legislatívnej príprave návrhu knižničného zákona vrátane nadväzných predpisov.

O činnosti SAK od posledného valného zhromaždenia, ktoré bolo 8 novembra 1996 v Bratislave, referovala predsedníčka SAK PhDr. Daniela Gondová. Informovala o práci správnej rady (3. 12. 1996 a 13. 2. 1997) a o prvých zasadnutiach odborných skupín. Všetky odborné skupiny a novovytvorené sekcie verejných knižníc začali aktívne pracovať.

Za ťažiskové podujatie SAK v roku 1997 označila konferenciu "Slovenské knižnice '97" (7. - 9. 10. 1997), ktorá bude orientovaná na aktuálne otázky transformácie slovenského knihovníctva. O aktívnu účasť a záštitu nad konferenciou požiadala SAK Ministerstvo kultúry SR.

Navrhla upozorniť poslancov NR SR, ktorí robia na MK SR poslanecký prieskum o opodstatnenosti vytvorenia regionálnych kultúrnych centier, na najvážnejšie problémy knižníc, ktoré sú do nich začlenené.

Vzhľadom na nesporný význam účasti slovenských knižníc na medzinárodnom knižnom veľtrhu Bibliotéka a na jej finančnú náročnosť, požiadala SAK o príspevok zo Štátneho fondu Pro Slovakia.

Informovala aj o stretnutí s predstaviteľmi združenia ISTROLIN, zaoberala sa otázkou monitorovania tlače a iných médií v súvislosti s problematikou slovenských knižníc a prípravou návrhu nového katalógu pracovných činností. Ak pri príprave spomenutého katalógu je *spolupráca* MK SR a SAK *optimálna*, nedá sa to povedať o rešpektovaní stanovísk odborníkov pri príprave návrhu knižničného zákona.

K príprave návrhu knižničného zákona a nadväzujúcich predpisov okrem iného uviedla:

V snahe aktívne podporiť pozitívnu transformáciu slovenského knihovníctva, návrh knižničného zákona vypracovala a ponúkla na legislatívne využitie prostredníctvom MK SR "tripančná komisia", zložená z poverených zástupcov SNK v MS, SAK a SSK už v roku 1995. Návrh sa prerokoval v širokom kolektíve kompetentných zástupcov

knižníc v Martine v októbri 1995 a po nadväznom dopracovaní v komisii sa odovzdal MK SR. V odbornej skupine SAK pre legislatívu sa hneď začalo pracovať aj na príprave návrhov vybraných vykonávacích predpisov.

Postupne sa na MK SR zapracovali do návrhu rôzne zmeny, o ktorých SAK už informácie nedostávala a jednotlivé verzie návrhu získala len náhodne. Čas sa strácal aj zdĺhavým riešením problémov pri príprave návrhu zákona o Matici slovenskej. V súčasnosti existuje už 14. verzia návrhu zákona spolu s návrhmi vykonávacích vyhlášok.

V diskusii, ktorá bola veľmi živá a poznačená snahou konštruktívne pristupovať k prerokúvaním problémom, odznelo vyše 20 príspevkov, stanovísk, návrhov. Veľmi stručne možno z nich uviesť:

PhDr. Tibor Trgiňa, predseda SSK, povedal, že súčinnosť SSK a SAK je dobrá. Obidve organizácie by však mali dôraznejšie vyslovovať svoje postoje, najmä v legislatívnych otázkach a viac lobbovať aj v otázke informatizácie knižníc.

ing. Daniela Slížová, riaditeľka S NK, konštatovala, že nový zákon o MS vytvára dostatočné možnosti na riešenie záležitostí SNK. MK SR však ešte pred nadobudnutím jeho účinnosti prenieslo niektoré kompetencie SNK na Univerzitnú knižnicu.

Zuzana Martinkovičová, riaditeľka UK Trnavskej univerzity, navrhla vyjadriť podporu štrajkujúcim študentom a hercom a odmietnuť RKC. Uviedla, že Trnavská univerzita od októbra 1996 nedostala zo štátneho rozpočtu nijaký príspevok.

Mgr. Oľga Kaliská, riaditeľka ŠVK Banská Bystrica, kritizovala postup MK SR voči knižnici, ktorá stratila právnu subjektivitu a jej ďalší vývoj nie je jasný. Kritizovala aj návrhy novely zákona o povinnom výtlačku.

Na žiadosť *PhDr. Marty Žilovej*, riaditeľky Slovenskej lekárskej knižnice, prečítala *PhDr. Daniela Gondová* "Otvorený list ľuďom zodpovedným za budúcnosť Slovenskej národnej knižnice", ktorý 11. marca t. r. poslali ministromi kultúry SR, predsedovi Matice slovenskej, riaditeľovi Univerzitetnej knižnice, vedúcemu KKV UK, predsedníčke SAK a predsedovi SSK. *Ing. Slížová* uviedla, že keď sa list písal, zákon o MS ešte nebol prijatý. Medzitým sa mnohé otázky vyjasnili, najmä verejnoprávny charakter Matice slovenskej a postavenie SNK ako právneho subjektu v MS, pričom fondy nie sú v správe MS, ale SNK. Považuje preto príslušnú pasáž, ktorá už nezodpovedá skutočnosti, za bezpredmetnú

Na otázky *PhDr. E. Velasovej* "Ako ďalej konštruktívne postupovať?" a *PhDr. D. Gondovej* "Akou formou dať naše požiadavky na vedomie poslancom NR SR?" reagovali viacerí diskutujúci:

Mária Balkóciová, riaditeľka Krajskej štátnej knižnice Žiliny, navrhla prehodnotiť systém RKC s cieľom napraviť nedostatky, konštruktívne doriešiť problematiku SNK a neviazať sa na akcie divadelníkov.

PhDr. Anna Vydrová, riaditeľka Tekovskej knižnice v Leviciach, žiadala "vystupovať len zo svojej línie". Keďže poslanci NR SR práve robia na MK SR prieskum vo veci

RKC, adresátom stanoviska SAK by mali byť oni a parlamentný výbor. Napriek tvrdeniam sa v RKC úspory nedosahujú. Ak Ministerstvo kultúry SR nechce s nami komunikovať, treba sa obrátiť na predsedu vlády.

Mgr. Peter Klinec, riaditeľ Banskobystrickej knižnice, požadoval formulovať stanovisko v konštruktívnom duchu a dôrazne žiadal o vypočutie požiadaviek knižníkov. Hypotézy o prínosnosti RKC sa nepotvrdili. Vrátenie posledného návrhu knižničného zákona treba privítať.

PhDr. Klára Kernerová z Košického kultúrneho centra konštatovala, že uskutočnená transformácia zasiahla knižnice veľmi negatívne - financie na intendatúre sú, v knižniciach však rozpočty silne poklesli. Existujúce problémy treba prezentovať i v tlači, treba argumentovať však vecne, a nie spojeniami s inými záujmovými skupinami.

Mgr. Daniela Džuganová, riaditeľka ŠVK Košice, uviedla, že prístup intendatúr k problémom knižníc je individuálny. V podobnom duchu - nebať sa nedostatky pomenovať, využiť na to aj médiá, argumentovať však len knižničnými skutočnosťami, kde možno posudzovať problémy kompetentne - diskutovali aj *PhDr. T. Trgiňa*, *PhDr. M. Horváthove* a ďalší. *PhDr. M. Žilová* navrhla vydať z valného zhromaždenia vyhlásenie pre tlač a vyjadrenia knižníc SAK k problematike RKC doručiť poslancom ako podklad pre ich prieskum.

Mária Hnatková, riaditeľka Magurskej knižnice v Starej Ľubovni, upozornila na problematiku usmerňovania okresných knižníc. Požaduje, aby verejné knižnice usmerňovala verejná knižnica a aby sa metodická pôsobnosť SNK v MS zachovala.

Ing. D. Slížová odporučila pripraviť nový komplexný "tripartitný" návrh knižničného zákona na predloženie formou poslaneckého variantu.

Návrh vyhlásenia, pripravený poverenou pracovnou skupinou, predniesla *PhDr. K. Kernerová*. Valné zhromaždenie ho prijalo s tým, že bude poskytnuté TA SR.

Návrh uznesení, ktorý vypracovala návrhová komisia v priebehu rokovania valného zhromaždenia predniesla *PhDr. Darina Krausová*, riaditeľka SEK. Po spresňujúcich pripomienkach valné zhromaždenie prijalo návrh jednomyseľne.

Vyhlásenie valného zhromaždenia Slovenskej asociácie knižníc

Slovenská asociácia knižníc (SAK) - nezávislé, dobrovoľné, záujmové združenie knižníc - na valnom zhromaždení (VZ) dňa 20. 3. 1997 v Nitre posúdila výsledky transformačného procesu v slovenských knižniciach a konštatovala, že uskutočňovaná transformácia neprináša knižniciam pozitívne výsledky.

Zriadením regionálnych kultúrnych centier sa vytvoril ťažkopádny byrokratický systém riadenia, v ktorom nie sú doriešené vzťahy a kompetencie. Začlenenie knižníc do regionálnych kultúrnych centier neprinieslo ani proklamovaný ekonomický efekt,

naopak, rozpočty väčšiny knižníc sa v roku 1997 znížili, čo vážne ohrozuje poslanie a funkcie knižníc.

Účastníci VZ SAK žiadajú:

- vrátiť knižniciam právnu subjektivitu a ich pôvodné názvy,
- zvýšiť finančné prostriedky na nákup literatúry a na kultúrno-vzdelávacie aktivity.

Účastníci VZ SAK vyzývajú Ministerstvo kultúry SR, aby pri príprave knižničného zákona rešpektovalo stanoviská odbornej verejnosti, reprezentovanej občianskymi profesijnými združeniami, a to *najmä* pri definovaní štruktúry a obsahu národného knižničného systému a postavenia Slovenskej národnej knižnice v Matici slovenskej ako národnej knižnice so všetkými funkciami zodpovedajúcimi európskym štandardom.

Pre kvalifikované posúdenie situácie v knižniciach národného knižničného systému poskytnú SAK podklady skupine *poslancov* výboru pre vzdelanie, vedu, kultúru a šport NR SR.

20.3.1997

Účastníci VZ SAK

Vyhlasenie Spolku slovenských knihovníkov

Spolok slovenských knihovníkov (SSK), občianske profesijné združenie, ktorého členskú základňu tvorí tisíc knihovníkov a informačných pracovníkov a takmer sto knižničných a informačných inštitúcií, v plnom rozsahu podporuje vyhlásenie Slovenskej asociácie knižníc prijaté na jej valnom zhromaždení 20. 3. 1997 v Nitre.

Zároveň poukazujeme na skutočnosť, že začlenenie bývalých okresných knižníc do regionálnych neknížničných štruktúr má nielen negatívne organizačno-právne a ekonomické, ale už aj personálne dôsledky. Dôkazom toho je odvolanie riaditeľky bývalej Okresnej knižnice v Nových Zámkoch M. Weissovej štátnou intendantkou Požitavského kultúrneho centra dňa 3. 3. 1997. Prítom išlo o riaditeľku, ktorá na národnostne zmiešanom území zodpovedne a citlivo usmerňovala aktivity knižnice, získala na jej činnosť z mimorozpočtových zdrojov viac ako pol milióna Sk a pripravovala zapojenie knižnice do programov PHARE. SSK vyjadruje nesúhlas s takou praxou, ktorej prejavom je odvolávanie riadiacich pracovníkov knižníc bez udania dôvodu.

PhDr. Tibor Trgiňa
predseda SSK

List poslancom Národnej rady Slovenskej republiky

V súlade s uznesením valného zhromaždenia SAK v Nitre pripravila sekcia pre verejné kružnice list, ktorý bol 27. marca 1997 poslaný predsedovi výboru NR SR pre vzdelanie, vedu a kultúru a šport Jaroslavovi Paškovi. Domnievame sa, že vás bude obsah listu zaujímať, preto ho uverejňujeme v plnom znení:

Vážený pán predseda,

Slovenská asociácia knižníc je nezávislé, dobrovoľné a otvorené záujmové združenie knižníc Slovenska. V súčasnosti je členom Slovenskej asociácie knižníc 63 knižníc Slovenskej republiky (z toho 20 okresných knižníc integrovaných v regionálnych kultúrnych centrách, krajské, mestské, akademické, vedecké knižnice atď.).

Slovenská asociácia knižníc (SAK) pozorne sleduje od roku 1995 pripravovanú a realizovanú transformáciu kultúry. Už pri *posudzovaní* návrhu na *vytvorenie* regionálnych kultúrnych centier (RKC) sme upozornili na viaceré nedoriešené otázky a problémy, ako je nedostatočné definovanie zámeru, zavádzanie uniformity a centralizačného prístupu, nezohľadnenie skúseností z predchádzajúcich integrácií knižníc atď.

V súvislosti s nespokojnosťou knižníc, integrovaných od 1. júla 1996 do regionálnych kultúrnych centier, SAK požiadala dňa 9. marca 1997 riaditeľov krajských, bývalých okresných a ďalších knižníc o poskytnutie podrobnejšej informácie o súčasnom začlenení knižníc, o svojich kompetenciách a právomociach, o spolupráci s nadriadenými pracovníkmi či pracoviskami, o personálnych a finančných podmienkach, zdrojoch a tokoch financovania atď.

Slovenská asociácia knižníc, na základe písomných vyjadrení integrovaných knižníc a zo stretnutia riaditeľov knižníc SR na valnom zhromaždení SAK dňa 20. marca 1997 v Nitre, získala informácie, s ktorými si dovoľuje oboznámiť parlamentný výbor pre vzdelanie, vedu, kultúru a šport a očakáva podporu vo veci vyriešenia problémov, ktorými sa obmedzuje rozvoj a budovanie knižníc v rámci transformácie procesu.

Z vykonanej analýzy pripomienok členských knižníc SAK vyplynuli tieto najdôležitejšie závery:

- Zriadenie RKC neprineslo pre knižnice žiadny ekonomický efekt. Naopak, rozpočty knižníc boli už v roku 1996 vzhľadom na zriadenie štátnych intendatúr krátené a na rok 1997 sú nižšie ako v roku 1996.
- RKC, v ktorých sú integrované bývalé okresné knižnice a Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici, nedostali finančné prostriedky na činnosť štátnych *intendantúr*, len na najnutnejšiu činnosť integrovaných zariadení (knižnice, o-svetové stredisko, múzeum, divadlo). V rámci zabezpečenia svojej existencie a ďalšieho dobudovania sú štátne *intendantúry* nútené siahnuť na finančné prostriedky integrovaných zariadení.

- Integrované knižnice i krajské knižnice nedostali v rozpočte na rok 1997 príspevok na úpravu miezd odborných pracovníkov. V 2. polroku 1996 MK SR, v súvislosti s prijatím zákona NR SR č. 193/1996 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré nariadenia vlády SR (ktorými sa vykonáva zákon č. 143/1992 Zb. o plate a odmene za pracovnú pohotovosť v rozpočtových a v niektorých ďalších organizáciách a orgánoch v znení neskorších predpisov), tieto prostriedky knižniciam dofinancovalo, ale v rozpočte na rok 1997 už nie sú zohľadnené.
- Od roku 1991 po prvýkrát nie sú v knižniciach účelovo viazané finančné prostriedky na nákup literatúry ako profesionálneho zdroja existencie knižníc a nie je definitívne určená výška ich použitia zo strany štátnych intendatúr, čo dovoľuje štátnej intendatúre presun aj týchto prostriedkov na iné potreby. Tento závažný fakt môže veľmi negatívne zasiahnuť do činnosti knižníc. (Známe sú skúsenosti z integrácie obecných knižníc do mestských a miestnych kultúrnych stredísk v roku 1985, ktorej následky sa riešia dodnes.)
- Kultúro-vzdelávacie podujatia plánované v rámci rozpočtov jednotlivých integrovaných a ďalších knižníc nie sú finančne kryté, čím sa zníži aktivita knižníc v oblasti vzdelávacích podujatí pre deti do 14 rokov, pre mládež a širokú čitateľskú verejnosť (aktivity boja proti drogám, Svetový rok Slovákov, Cyrilometodská dekáda, Rok slovenského výtvarného umenia atď.), obmedzí sa edičná činnosť knižníc, napr. vydávanie bibliografií k významným udalostiam v našich dejinách, k výročiam významných slovenských osobností a pod.
- Knižnice signalizujú, že nemajú kryté odpisy hmotného a nehmotného majetku v zmysle právnych noriem, čoho dôsledkom sa predpokladá stagnácia rozvoja a ďalšieho dobudovania informačných technológií (automatizácia knižnično-informačných procesov), ako aj ďalšieho technického rozvoja.
- Integrované zariadenia v RKC (knižnice) ďalej uvádzajú, že vo väčšine knižníc nie sú zriadené vlastné podúčty, t. j. ďalší bežný účet štátnej intendatúry, ktorým by podľa modelu transformácie mali disponovať výlučne riaditelia kultúrnych zariadení (knižníc). Tým vzniká neprehľadnosť pri čerpaní finančných prostriedkov štátneho rozpočtu SR. Prostriedkami z tohto účtu má riaditeľ zabezpečovať odbornú a kultúrnu činnosť zariadenia a je za ňu menovite zodpovedný.

Z uvedeného vyplýva, že knižnice začlenené do regionálnych kultúrnych centier, avšak aj mimo nich, pracujú v podmienkach, ktoré nedávajú záruku ani len na udržanie predchádzajúcej úrovne týchto zariadení, naopak, je predpoklad a reálna hrozba, že úroveň poskytovania knižnično-informačných služieb deťom, mládeži a ostatným obyvateľom sa bude znižovať.

Riaditelia knižníc majú výrazne obmedzenú právomoc, vytvorili sa podmienky pre neodborné zasahovanie do odborných činností knižníc zo strany štátnej intendatúry.

Je preto otázne, aký účel má transformácia kultúry, keď neprispieva k zlepšeniu podmienok realizácie odborných a kultúrnych aktivít.

Slovenská asociácia knižníc sa na Vás obracia so žiadosťou o riešenie vzniknutej situácie, z ktorej vidíme tieto východiská:

- Vzhľadom na to, že nie je legislatívne doriešená problematika regionálnych kultúrnych *centier*, treba zabezpečiť postavenie integrovaných kultúrnych zariadení vrátane knižníc v zmysle zákona NR SR č. 222/1996 Zb. o organizácii miestnej štátnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov, čo bude v súlade aj s novokonštituovanými kultúrnymi inštitúciami (napr. okresné knižnice) v novovzniknutých okresoch SR.
- Riadenie činnosti kultúrnych organizácií (vrátane knižníc) ponechať v plnej kompetencii príslušných územných a správnych orgánov, aby nedochádzalo k dvojkoľajnému riadeniu (napr. krajský úrad + Ministerstvo kultúry SR).
- Prehodnotiť postavenie a funkciu štátnych vedeckých knižníc v národnom knižničnom systéme, osobitne Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici ako *rozpočtovej organizácie*, kde neboli dodržané rovnaké systémové postupy ako pri iných štátnych vedeckých knižniciach (strata právnej subjektivity, začlenenie do regionálneho kultúrneho centra, podľa nového návrhu zákona o povinných výtlačkoch strata povinného výtlačku).

Posledný uvedený bod má bezprostrednú väzbu na ďalší okruh vážnych koncepcných problémov slovenského knihovníctva, ktoré majú byť riešené v pripravovanom návrhu *knižničného zákona*.

Návrh knižničného zákona vypracovala tripartitná pracovná skupina, ktorú tvorili zástupcovia Slovenskej národnej knižnice v Matici slovenskej v Martine, Spolku slovenských knihovníkov a Slovenskej asociácie knižníc. Návrh zákona bol po zapracovaní pripomienok z knižníc a odbornej verejnej rozprave v októbri 1995 odovzdaný na MK SR.

Odvtedy prešiel zákon *rôznymi* úpravami, ktoré sa najviac týkali ťažiskovej časti zákona - definovania štruktúry a obsahu národného knižničného systému Slovenskej republiky a postavenia Slovenskej národnej knižnice v Matici slovenskej ako národnej knižnice so všetkými funkciami, ktoré jej prináležia. V nám známej poslednej, štrnásťtej, verzii návrhu zákona je táto problematika riešená nekoncepčne, nerešpektujú sa medzinárodné štandardy a normy ISO.

Naše stanoviská a pripomienky k jednotlivým verziám, i k poslednej, sme zaslali na Ministerstvo kultúry SR, avšak tieto sa nerešpektovali.

Vážený pán predseda, prosíme Vás, aby ste sa venovali obsahu tohto listu a zaujali objektívne stanovisko k jednotlivým problémovým bodom. Ak bude treba niektoré informácie rozšíriť, doplniť, prípadne konkretizovať, radi tak urobíme. *Domnievame sa*, že knižnice ako dôležitá súčasť slovenskej kultúry, ktoré sa významnou mierou podieľajú na procese výchovy a vzdelávania mladej slovenskej generácie a ostatných spoluobčanov, si zaslúžia, aby sa im venovala primeraná pozornosť aj zo strany výboru NR SR pre vzdelanie, vedu, kultúru a šport.

Účastníci valného zhromaždenia SAK

Odpoveď na náš list sme dostali 11. 4. 1997. Uverejňujeme ju v plnom znení:

Vážená pani predsedníčka,

dostal som od Vás podkladové materiály Slovenskej asociácie knižníc k transformácii knižníc integrovaných do regionálnych kultúrnych centier.

Chcem Vás informovať, vážená pani predsedníčka, že uvedené materiály budú dané do pozornosti členom komisie pre transformáciu kultúry, ktorá bude v dohľadnom čase vytvorená podľa uznesenia Výboru NR SR pre vzdelanie, vedu, kultúru a šport číslo 371 z 13. marca 1997.

S úctou

*Jaroslav Paška v. r.
predseda výboru*

Za správnosť: PhDr. Jozef Kožár
tajomník výboru

Čo dodať? Už uplynulo vyše mesiaca od tejto odpovede, čo myslíte, nie je čas opýtať sa pána predsedu, či už bola komisia vytvorená, či začala pracovať, kto je jej predsedom? Verím, že sa so svojimi názormi a stanoviskami ohlásite čo najskôr.

PhDr. Daniela Gondová

Knižnica a literárny klub

Trenčianska knižnica podporuje klubové aktivity

V rámci Záujmového združenia *autorov slovenskej literatúry (ZZ ASL)* vyvíja činnosť viacero literárnych klubov po celom Slovensku. Združenie sústreďuje svoju pozornosť práve na prácu v regiónoch. Jeho členmi nie sú len renomovaní spisovatelia, ale tiež začínajúci autori. Takýto klub pôsobí aj pri Štátnej krajskej knižnici Michala Rešetku v Trenčíne.

Klub vznikol v roku 1996. Po prípravnom stretnutí uskutočnenom v polovici roka, sa za účasti predsedu ZZ ASL, básnika a vydavateľa Ľudovíta Fuchsa, konal jeho krst.

Funkčnosť klubu je závislá od dobrej spolupráce oboch partnerov.

Záujmové združenie literárny klub zastrešuje a pomáha mu formou odbornej lektorskej činnosti. Navyše rozširuje almanach *Dotyky slova*, ktorý bude vychádzať pravidelne s ročnou periodicitou. V tomto čase sa pripravuje jeho druhé číslo a svojimi prácami v ňom budú zastúpení i členovia trenčianskeho klubu. Knižnica zabezpečuje jeho chod po organizačnej stránke, eviduje členov, propaguje stretnutia a poskytuje priestory.

Klubové stretnutia sa konajú približne raz za dva mesiace a sú prístupné všetkým

záujemcom o literatúru. Viac-menej pravidelne na ne prichádzajú zo dve desiatky literátov. *Za iid' sa dvanásti z nich rozhodli pre riadne členstvo.*

Za pomere krátky čas pôsobenia do klubu zavítali viacerí známi spisovatelia: Margita Ivaničková, Rudolf Dobiáš, Jaroslav Rezník, Vojtech Kondrót a už spomínaný Ludovít Fuchs. V neformálnych debatách s nimi sa povedalo mnoho zaujímavého a podnetného nielen o literatúre, i keď na prvom mieste, samozrejme, bola problematika tvorivého písania. Hovorilo sa tiež o prezentácii napísaného a ďalšom smerovaní klubových aktivít.

Väčšinu členov trencianskeho literárneho klubu tvoria mladí začínajúci autori, publikujúci najmä v Študentských novinách. Niektorí z nich sa úspešne zúčastnili literárnych súťaží, čo sa týka propagácie, krátke správy o činnosti klubu uverejnili regionálne i celoslovenské periodiká.

Je predpoklad, že literárnoklubová činnosť v Trenčíne sa bude naďalej rozvíjať a s pomocou krajskej knižnice, prípadne ďalších sponzorov vari v budúcnosti uzrie svetlo sveta zborník, predstavujúci tvorivé snaženie autorov literatúry z tohto regiónu.

*Ján Maršálek
predseda klubu*

O monografii "Publikačná činnosť" v širších súvislostiach

PhDr. Daniela Gondová

Začiatkom tohto roku sa na slovenskom knižnom trhu objavila monografia profesora Štefana Kímičku *Publikačná činnosť*. Vydanie tejto monografie privítali všetci, ktorí musia z rôznych dôvodov evidovať a vykazovať publikačnú činnosť a ohlasy na ňu.

Spracovaniu publikačnej činnosti sa v poslednom období venuje zvýšená pozornosť. Táto aktivita je mimoriadne dôležitá najmä na akademickej pôde, kde sa musia jednotlivé fakulty, vysoké školy, univerzity a ďalšie odborné pracoviská pravidelne akreditovať. Významnou súčasťou akreditácie je práve vykazovanie publikačnej činnosti.

Na viacerých univerzitách, vysokých školách či fakultách zabezpečujú evidenciu a spracovanie publikačnej činnosti pracovníci knižníc. Mnohé knižnice majú túto činnosť *automatizovanú, zväčša sú to aplikácie pod systémom CDS/ISIS*. Pri príprave podkladov sa na pracovníkov knižníc často obracali ich kolegovia - pedagogickí a vedecko-výskumní pracovníci - s otázkami, čo je to monografia, štúdia, kedy je článok vedecký, odborný, v akých informačných zdrojoch hľadať ohlasy a citácie, ako sa správne popisujú citácie, ktoré časopisy sú currentované a pod. Odpovedať na tieto a podobné otázky nebolo vždy jednoduché a najmä jednoznačné.

Automatizované spracovania publikačnej činnosti si však vyžaduje *presné* definovanie výstupov, vstupov, kódovníkov atď. Keďže zhodou okolností je profesor Kim Lička autorom automatizovaného informačného systému evidencie publikačnej činnosti (EPC), ktorý sa využíva, resp. využíval na všetkých fakultách Univerzity Komenského, na Univerzite P. J. Šafárika v Košiciach, Ekonomickej univerzite v Bratislave, Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici, Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre, Akadémii policajného zboru v Bratislave a na Vojenskej akadémii v Liptovskom Mikuláši, musel už v *etape jeho prípravy jednotlivé položky presne* definovať. Tieto definície boli však určené, a vlastne i prístupné, len spracovateľom publikačnej činnosti, čiže knihovníkom. Autori, ktorí by si mali svoje publikované práce kategorizovať, nemali k nim prístup. Okrem určenia kategórie vznikali problémy pri typológii dokumentov, tvorbe zoznamov publikačnej činnosti, kategorizácii periodik, citačných indexov a ohlasov. Bolo pochopiteľné, že pri problémových otázkach knihovníci žiadali o radu autora softvéru, ktorý je vlastne v tejto oblasti na Slovensku autoritou číslo jeden, keďže je profesorom knižničnej a informačnej vedy na, zatiaľ, jedinej slovenskej katedre knihovníctva a vedeckých informácií Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Všetky tieto okolnosti vlastne nepriamo podnietili rozhodnutie vydať monografiu *Publikačná činnosť s podnázvom Evidencia, vykazovanie a informačné systémy o publikačnej činnosti a citáciách podľa medzinárodných štandardov* (vydal STIMUL, Centrum informatických a vzdelávacích služieb pri Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave).

Azda poslednú bodku, ktorá potvrdila akútnu potrebu spracovania a vydania monografie, dala 9. slovenská bibliografická konferencia (Martin október 1996). Na tejto konferencii po prvýkrát rokovali akademické knižnice o svojich problémoch v rámci samostatnej sekcie. Prevažná časť príspevkov bola venovaná práve problematike spracovania publikačnej činnosti. Pracovníci akademických knižníc konštatovali, že výstupy z databáz, ktoré sa pri spracovaní publikačnej činnosti vytvárajú, sa používajú na rôzne účely. Azda najvýznamnejšie a najdôležitejšie sú hodnotenia pracovísk v rámci akreditácie. Súčasne sa konštatovalo, že spracovanie jednotlivých výstupov práve pre akreditáciu je značne problematické, keďže doteraz neboli zjednotené definície jednotlivých typov dokumentov a kritéria hodnotenia, ako aj sledované ukazovatele, sa ustavične menia. Určitým riešením tejto situácie bolo spracovanie a vydanie základného metodického dokumentu, pomocou ktorého by sa mala a mohla väčšina uvedených problémov odstrániť.

Cieľom monografie *Publikačná činnosť* je vysvetliť a zjednotiť základné pojmy, ktoré sa v tejto oblasti používajú a zároveň upozorniť na medzinárodné, resp. *národné* štandardy a odporúčania.

Monografia, okrem predhovoru a úvodu, má sedem kapítol.

V prvej kapitole autor ponúka niekoľko definícií pojmu dokument, prehľad typov dokumentov a ich kódov, ktoré sú dôležité pre sledovanie vedeckej a odbornej publikačnej činnosti.

Druhá kapitola je venovaná kategorizácii publikačnej činnosti. Autor predkladá

prehľad kategórií publikovaných dokumentov a ich stručnú definíciu. Tieto kategórie rešpektujú kritéria a odporúčania Akreditačnej komisie vlády SR a Vedeckej grantovej agentúry MŠ SR, normy a typologické zásady, ale aj praktické pripomienky rôznych inštitúcií, ktoré evidujú publikácie svojich pracovníkov.

Najrozsiahlejšia je tretia kapitola - Pravidlá zápisu záznamov jednotlivých typov dokumentov, určená pracovníkom, ktorí vytvárajú bibliografické záznamy. Podľa autora (s týmto názorom jednoznačne súhlasíme) by to mali byť knihovníci. Avšak zoznámenie sa so základnými pojmami, ktoré sa pri popise dokumentov používajú, so všeobecnou schémou bibliografického popisu a špecifikáciou údajov pre monografické publikácie, články a počítačové súbory, môže byť užitočné pre každého záujemcu.

Tvorba zoznamov publikačnej činnosti, príklady osobnej bibliografie a bibliografie pracoviska sú obsahom štvrtej kapitoly.

Piata kapitola - Citácie a ďalšie druhy ohlasov na publikačnú činnosť - obsahuje definície základných pojmov, zdroje informácií o ohlasoch, kategorizáciu ohlasov, schému záznamu o ohlasoch a opäť príklady zoznamu publikačnej činnosti a ohlasov jednotlivca, resp. pracoviska.

Samostatná kapitola je venovaná vedeckým, odborným a umeleckým aktivitám, ich kategóriám, spracovaniu záznamov a zoznamov.

V poslednej, siedmej kapitole autor formuluje základné požiadavky na dobrý informačný systém evidencie publikačnej činnosti.

Monografia je doplnená bibliografickými odkazmi a registrom. Osobitnú prílohu tvorí tabuľka prevodu kódov doterajších kategórií publikačnej činnosti používaných v systéme EPC do súčasných kódov.

Všetky zásady, definície a kategorizácie uvedené v publikácii vychádzajú z platných medzinárodných alebo národných štandardov a boli prekonzultované so zástupcami vedeckých rád a akademických knižníc viacerých univerzít, s členmi Výkonného výboru Vedeckej grantovej agentúry Ministerstva školstva SR a Slovenskej akadémie vied a boli dané na posúdenie aj Akreditačnej komisii. Keďže sa Akreditačná komisia k návrhu kategorizácie, k jednotlivým definíciám nevyjadrila, Slovenská asociácia knižníc - nezávislé, dobrovoľné a otvorené záujmové združenie knižníc - si dovolila v mene akademických knižníc predsedu Akreditačnej komisie poprosiť, aby zväzili používanie jednotnej a ustálenej terminológie a kategorizácie hodnotenia fakúlt a vysokých škôl v súlade s vydanou monografiou a návrhom na úpravu hodnotiacich tabuliek. Domnievame sa, že by to bolo prospešné pre všetkých.

INFOS '97

Základnou jednotkou pulzu slovenského knihovníckeho života je už viac ako štvrtstoročie aprílový INFOS organizovaný sekciou informačnej vedy Spolku sloven-

ských knihovníkov. A tak nikoho z odbornej verejnosti neprekvapilo, že tohtoročný informatický seminár sa konal už 27-krát. Skôr by nás všetkých zaskočilo, keby sa INFOS nekonal. Aj keď je uskutočnenie každého iNFOS-u zhmotnením úsilia, energie, času a nadšenia členov výboru sekcie informačnej vedy, bez neutíchajúceho záujmu o podujatie zo strany slovenských knihovníckych a informačných profesionálov by podujatie stratilo svoj silný náboj, ktorý je pre neho príznačný po celý čas jeho tradície.

27. informatický seminár INFOS '97 sa konal v dňoch 14.-17. apríla 1997 v Jasnej pod Chopkom. Toto malebné miesto konania seminára v posledných rokoch vhodne dopĺňa celkovú nezabudnuteľnú atmosféru iNFOS-ov. Preto je predbežným zámerom organizátorov miesto nášho stretnutia v roku 1998 podľa možnosti zachovať.

Ústrednou témou seminára bola "Informačná veda a knižničná prax". Predseda sekcie pre informačnú vedu SSK Ing Alojz ANDROVIČ v úvode zborníka INFOS '97 hlavné zameranie tohtoročného seminára poeticky zdôvodnil: "Ústredná téma seminára INFOS '97 sa teda môže javiť príširoká, ale bola by nedobrá taká knižničná prax, čo by si vystačila bez informačnej vedy - a aká by to bola informačná veda, čo praxi v knižniciach nič nedá."

Odborný program seminára prebiehal v šiestich špecializovaných blokoch:

- Knižnice a informačná spoločnosť,
- Knižnice a Internet,
- Informatizácia a vedecké knižnice,
- Knižničná a informačná prax,
- Medzinárodná pomoc a spolupráca,
- Knižničné a informačné produkty a služby,

počas ktorých odznelo 36 odborných príspevkov domácich aj zahraničných prednášateľov. Blok "Knižničné a informačné produkty a služby" bol venovaný prezentácii firiem zúčastnených na sprievodnej odbornej výstave, ktorá je každoročne výrazným obohatením teoretickej časti informatického seminára. Išlo o vystavovateľov:

- ACOM, s. r. o. (Košice)
- ALBERTINA ICOME, s. r. o. (Bratislava)
- AXON PRO, s. r. o. (Bratislava)
- CEIT, s. r. o. (Bratislava)
- CENTRUM VEDECKO-TECHNICKÝCH INFORMÁCIÍ SR (Bratislava)
- COSMOTRON SYSTEMS, s. r. o. (Hodonín, ČR)
- HARRASOWITZ (SRN)
- IN.SYS (Nitra)
- MINOLTA SLOVAKIA, s. r. o. (Bratislava)
- ORACLE Slovakia (Bratislava)
- PROBOS, s. r. o. (Bratislava)
- SLOVART GTG, s. r. o. (Bratislava)
- SUWECO, s. r. o. (Praha, ČR)
- SWETS & ZEITLINGER GmbH (Frankfurt, SRN)

- TELENOR Slovakia, s. r. o. (Bratislava)
- UNIT, s. r. o. (Bratislava)
- UNIVERZITA KARLOVA - ÚSTAV VÝPOČETNÍ TECHNIKY (Praha, ČR)

Všetky odborné príspevky vrátane informácií o väčšine vystavovateľov sú uverejnené v zborníku, ktorý vydalo Centrum vedecko-technických informácií SR a na jeho vydanie finančne prispela americká nadácia USAID. Výbor sekcie informačnej vedy týmto zároveň vyslovuje poďakovanie aj ostatným sponzorom, ktorí materiálne alebo technicky prispeli ku skvalitneniu priebehu seminára INFOS '97. Zborník *obdržáti* pri prezentácii všetci účastníci seminára, ostatní záujemcovia si ho môžu objednať a kúpiť v Spolku slovenských knihovníkov.

Príprava 27. informatického seminára INFOS '97 bol zaťažávacou skúškou výboru sekcie pre informačnú vedu SSK, zvoleného pred rokom počas INFOS-u '96, v zložení: Ing. Alojz ANDROVIČ, CSc. (predseda), PhDr. Ľubomír KUCKA, Ing. Eva NEDOROS-TOVÁ, Ing. Daniela RADOCHOVÁ, Ing. Silvia STASSELOVÁ.

Neodmysliteľným členom organizačného tímu bola aj pani Gizela ŠPIČKOVÁ zo sekretariátu Spolku slovenských knihovníkov. Pre väčšinu členov nového výboru bolo organizovanie seminára takého významu a rozsahu viac-menej premiérou. Možno práve táto skutočnosť bola prínosom pre seminár v niektorých inovačných prvkoch, ktorými sme chceli INFOS '97 obohatiť.

Súčasťou materiálov, ktoré všetci účastníci obdržali pri *prezentácii*, bol anketový lístok, ktorý všetkým vytvoril možnosť vysloviť svoje odborné a iné dojmy zo seminára, prípadne zhodnotiť jeho nedostatky. Účastníkov sme anketovým lístkom vyzvali vyjadriť sa k nasledujúcim otázkam: ktorý príspevok bol odborne najhodnotnejší, najlepšie spracovaný, najlepšie prezentovaný, čo sa Vám na tohtoročnom iNFOS-e nepáčilo, čo sa Vám páčilo a treba zopakovať, aké témy by ste navrhli na budúci iNFOS, akú ústrednú tému by mohol mať INFOS '98, ďalšie návrhy a podnety na zlepšenie a či je záujem o účasť na INFOS-e aj na budúci rok.

Anketový lístok organizačnému výboru veľmi pomohol pri vyhodnocovaní všetkých aspektov priebehu seminára. Pri príprave seminára INFOS '98 sa aj na základe ankety pokúsime prípadným nedostatkom vopred vyhnúť a tematicky ho orientujeme hlavne na témy odporúčané účastníkmi v ankete.

Na dokreslenie komplexného pohľadu na priebeh 27. informatického seminára vás možno budú zaujímať niektoré výsledky ankety. V odpovediach na tri otázky týkajúce sa odborne najhodnotnejšieho, najlepšie spracovaného a najlepšie prezentovaného sa najčastejšie spomínali odborné príspevky:

- Možnosti automatizácie knižníc (PhDr. Beáta Bellérová, Ing. Alexandra Herichová)
- Cooperative library systems - the case of Slovenia (Dr. Ivan Kanič)
- Regulácia - deregulácia - legislatíva knihovníctva a národného knižnično-informačného systému (PhDr. Dušan Katuščák, CSc.)
- Súčasný stav a trendy vyhľadávania informácií v Internete (doc. PhDr. Soňa Makulová, CSc.)

- K problémom vzťahu knihovník(čka) - počítač (Ing. Oleg Cvik, CSc.)
- Diagnostické procesy v tvorbe informačných produktov (PhDr. Jela Steinerová, CSc.)
- Knižničná a informačná veda - teória a metodológia pre prax (prof. Ing. Štefan Kimlička, CSc.)

Toto vyhodnotenie však určite neuberá na dôležitosť a kvalite ostatných desiatok odborných prednášok, ktoré boli počas 27. informatického seminára INFOS '97 prezentované.

Z podnetov pre organizačný výbor v tom, čo sa páčilo a treba zopakovať, vyberáme: prezentácie firiem, poznámkový blok integrovaný s programom seminára, zahraničné príspevky - získanie informácií o problémoch knižníc v zahraničí, združovanie príspevkov do tematických blokov, recepciu a anketu.

Niektoré z navrhovaných prednášok na budúci INFOS '98:

- Stav legislatívy upravujúcej knižničnú a informačnú činnosť
- Diagnostikovanie potrieb používateľov
- činnosť IFLA a zapojenie slovenských knižníc do jej činnosti
- Získavanie sponzorov, písanie grantov a projektov
- Nadácie podporujúce knihovníctvo v Európe a vo svete
- Vzdelávanie knihovníckych a informačných pracovníkov a ich uplatnenie v praxi
- Stav transformácie knižníc a čo ďalej?
- Informační profesionáli pre 21. storočie

Účastníci v ankete navrhovali takúto ústrednú tému na INFOS '98:

- Informačná spoločnosť v podmienkach SR
- Národný knižnično-informačný systém a jeho prvky
- Vzájomná komunikácia knižníc v sieti
- Digitálne knižnice
- Transformácia a jej dôsledky na knihovníctvo

Pri príprave seminára INFOS '98 sa budeme riadiť návrhmi a podnetmi na zlepšenie priebehu: poskytnúť viac priestoru panelovej diskusii, pozvať viac zahraničných účastníkov, zlepšiť technické vybavenie prednáškovej miestnosti, zabezpečiť lepšiu organizáciu stravovania a pod.

Anketový lístok nám potvrdil, že takmer všetci účastníci sa chcú zúčastniť aj seminára INFOS '98. Už dnes je skoro zaručené, že sa stretneme aspoň v takom počte ako tento rok, kde nás bolo spolu do 200 účastníkov.

Výbor sekcie pre informačnú vedu SSK je vďačný celej slovenskej knihovníckej verejnosti za opätovný záujem o už 28. informatický seminár, ktorý sa uskutoční tradične v apríli 1998. Vivat INFOS '98!

*Ing. Silvia Stasselová
PhDr. Lubomír Kucka*

Celoštátna poľnohospodárska knižnica a dokumentačné stredisko v Budapešti

Celoštátna poľnohospodárska knižnica v Budapešti je verejná vedecká knižnica s celoštátnou pôsobnosťou, ktorá disponuje najvýznamnejším a najkompletnejším fondom odbornej literatúry z oblasti poľnohospodárstva a príbuzných vied v Maďarsku. Je to zároveň koordináčne centrum knižnic a informačných pracovísk Ministerstva poľnohospodárstva a výživy Maďarskej republiky.

Vznikla v roku 1951 na základe ministerského *výnosu*, ktorý mal za cieľ vytvoriť jednotnú zbierku poľnohospodárskej literatúry na pomoc vzdelávaniu, vede a výskumu. Za desaťročia svojej existencie prešla rôznymi organizačnými zmenami, no ciele a úlohy sú v podstate rovnaké i dnes. Vypracovala sa na špičkové pracovisko, ktoré okrem základných knižnično-informačných služieb rozširuje svoje aktivity do tých oblastí, ktoré sú dnes v strede záujmu celého národného hospodárstva krajiny.

Knižnica sa zúčastňuje na práci viacerých medzinárodných profesijných organizácií, z ktorých možno spomenúť členstvo vo FID-e, IAALD-e, LIBER-i a podobne. Medziknižničné služby realizuje s partnermi vo vyše 700 inštitúciách v 60 krajinách sveta.

Plní funkciu depozitnej knižnice FAO pre Maďarskú republiku, získava, spracúva a sprostredkúva publikácie vydávané organizáciou pre výživu a poľnohospodárstvo OSN.

V septembri roku 1996 bolo otvorené stredisko knižnice zamerané na získavanie a poskytovanie informácií o Európskej únii, kde sú záujemcom v príjemnom a modernom prostredí, zodpovedajúcom požiadavkám doby, tradičné i moderne spôsoby získavania nevyhnutných informácií, potrebných v rozhodovacom konaní. Okrem kníh, časopisov, neperiodických publikácií tu má používateľ možnosť nahliadnuť do svetových báz dát, a to buď na CD - nosičoch (k dispozícii sú bázy CORDIS, Justis CELEX série L a C, EU Agriculture and Fisheries, Regio Map, Panoráma of EU Industry), alebo online, prípadne vyhľadať si potrebné údaje prostredníctvom Internetu.

Celoštátna poľnohospodárska knižnica disponuje bohatým fondom odbornej poľnohospodárskej literatúry, resp. literatúry z príbuzných vedných odborov. Venuje sa získavaniu, spracovaniu a sprostredkovaniu domácej a zahraničnej literatúry z oblasti poľnohospodárstva, potravinárstva, lesníctva, drevárstva, veterinárnej medicíny atď., a to kníh, časopisov, noriem, patentov a iných hodnotných zdrojov informácií. Vo fonde je takmer pol milióna zväzkov kníh a asi 1500 titulov časopisov (50 % fondu tvoria monografie, 30 % periodiká, 20 % tzv. sivá literatúra).

Knižnica poskytuje čitateľom tradičné knižničné služby, a to prezenčné štúdium literatúry, odborné poradenstvo, výpožičné služby, rešeršné služby, medzinárodnú

výmene publikácií, reprografické služby. Popri "klasike" sa v čoraz väčšej miere využívajú nové formy poskytovania informácií prostredníctvom výpočtovej techniky. Používatelia majú k dispozícii domáce a zahraničné bázy dát. Z domácich treba spomenúť bázu dát poľnohospodárskej literatúry Agrárirodalmi Szemle (ASZ), ktorú tvoria pracovníci a externí pracovníci knižnice, ďalej Maďarskú poľnohospodársku bibliografiu (MA81), ako aj národné bázy dát napríklad Národnú bázu dát periodík a Bázu dát kníh maďarskej národnej bibliografie.

V dôsledku zhoršujúcej sa finančnej situácie, ale aj s cieľom vyhovieť požiadavkám používateľov, sa aj budapeštianska poľnohospodárska knižnica snaží v čoraz väčšej miere zabezpečiť bázy dát odborných informácií na CD. Okrem toho sú k dispozícii i služby Internetu a priamy vstup do svetových báz dát.

Pracovníci knižnice sa venujú aj publikačnej činnosti. Popri spomínaných bibliografiách vydávajú Denný monitor (Napi szemle), pričom sledujú aktuálne príspevky týkajúce sa vybraných *profilov* v 70 denníkoch a týždenníkoch. Mesačník Poľnohospodárstvo Európskej únie (Európai Unió Mezőgazdasága) prináša informácie o dianí v Európe, ktoré sú potrebné na ceste krajiny do európskych štruktúr. Séria študijno-rozborových prác, pod názvom Cesta nášho poľnohospodárstva do EÚ (Mezőgazdaságunk útja az Európai Unióba) je venovaná konkrétnym problémom. Dosiaľ sa vypracovalo viacero štúdií, okrem iného napríklad o využívaní energie (aj netradičných zdrojov) v poľnohospodárstve, o využívaní vedľajších produktov vo výžive zvierat, o subvenčnej politike EÚ, o kvalitatívnych požiadavkách na produkty živočíšneho a rastlinného pôvodu v zmysle smerníc únie a podobne.

Knižnica nezabúda ani na svoje stavovské a profesijné záujmy a problémy. O živote knižnice, ale aj o aktuálnych otázkach v rámci siete *informuie* štvďročník Svet poľnohospodárskych knižníc (Agrárkönyvtári Hírvilág).

Ak chcete získať komplexnú informáciu o tejto knižnici, nájdete ju na Intemetete, a to na adrese: <http://www.omgk.hu>.

Treba však podotknúť, že pracovníci knižnice, ktorá má svoje sídlo v atraktívnom prostredí budapeštianskeho podhradia na Attila út 93, sú aj osobne vždy ochotní podať vám potrebnú informáciu.

Na základe interných materiálov knižnice spracovala Mgr. Katarína Potoková.

Stratégia rozvoja maďarského knižničného systému

Peter Horváth

Analyzoval sa projekt "Stratégia rozvoja maďarského knižničného systému". Projekt sa stal súčasťou verejného súbehu vyhláseného Odborom pre kultúrne dedičstvo

Ministerstva vzdelávania a školstva Maďarskej republiky.

Zohľadňujú sa podmienky a minimalizujú zmeny prostredia, ktoré treba brať do úvahy pri vypracovaní stratégie. Vychádza sa pritom z nasledujúcich skutočností:

1. Z historického vývinu systému. Táto *skutočnosť je významná z dvoch hľadísk:*

- *nemohlo navrhnúť výstavbu rovnakej centralizovanej uchovávajúcej a sprístupňujúcej inštitúcie s jedným ústredím tým, že sa rozbijú a zrušia štátne odborné knižnice a informačné strediská. Miesto toho treba pokračovať v rozvíjaní sietí, členených podľa tematických oblastí;*
- *existujúca štruktúra župných *kružníc poskytuje dobré možnosti využívať prednosti knižníc a informačných stredísk v trojstupňovom systéme, ako spoločné riadenie ich osvetových a odbornovo-vzdelávacích funkcií.**

2 Smer vývoja jednoznačne určuje elektronizácia, rozvoj výpočtovej a komunikačnej techniky, vznik globálnej, elektronickej (alebo digitálnej) a virtuálnej knižnice.

Automatizácia knižníc má dva predpoklady:

- knižnice budú v budúcnosti obhospodarovať v čoraz väčšom rozsahu popri tradičných papierových dokumentoch aj elektronické dokumenty;
- prístup do siete nahradí v budúcnosti doterajšiu prax medziknižničnej výpožičnej služby.

3. Prostredníctvom rozpočtu vytvoriť finančné zázemie tak, aby snaha štátu zužovať pole svojich spoločenských úloh nespôsobilá zrútenie knižnično-informačného systému.

Na vybudovanie moderného, trvale prevádzkyschopného *knižničného* a informačného systému treba vybudovať knižničný systém fungujúci na základe kooperatívnych vzťahov, ktoré zabezpečia moderný prístup k domácim i zahraničným informačným prameňom a prepoja ho so štátnym informačným systémom.

Je nutné vybudovať sieť (organizačne aj technicky), ktorej inštitúcie budú udržiavať a rozvíjať elektronické i tradičné repozitárium daného odboru, zabezpečia celoštátnu sprostredkovateľskú funkciu (zaobstarávanie *dokumentov*) a budú *vyvíjať* v jednotlivých odboroch informačnú činnosť, ktorej primárnou, ale nie výlučnou funkciou je sprístupňovanie literatúry, tematicky patriacej do daného odboru.

Župné (alebo v menšom počte regionálne) knižnice majú z hľadiska všeobecného vzdelávania rovnakú úlohu ako ústredné odborné knižnice, a preto treba rovnako rozvíjať aj ich funkciu sprostredkovateľov dokumentov a poznatkov.

Miestne knižnice tvoria základnú úroveň siete. Popri ich všeobecnovzdelávacích úlohách sú konečnými stanicami systému odborných informácií. Preto by právna norma mala stanoviť, aby boli samosprávy povinné udržiavať v každej obci aspoň jednu knižnicu. Táto knižnica by mohla byť prípadne spoločná so školskou knižnicou.

Distribúciu treba zorganizovať tak, aby záujemca mohol považovať celoštátne bohatstvo dokumentov za jeden fond.

Elektronická knižnica sa nachádza vo fáze intenzívneho vývoja. Preto treba viesť domácich knihovníkov k tomu, aby sa zapojili do medzinárodných výskumno-vývojových prác.

Z hradiska financovania je neudržateľná zásada, že knižničné služby sú bezplatné a musí ich hradiť štát. Jej prevádzku a rozvoj by mali financovať zriaďovateľ, spoločensko-ekonomická komunita a používatelia služieb.

Pod "spoločensko-ekonomickou komunitou" sa rozumie financovanie odborných a vysokoškolských knižníc zapojením reálnej sféry (napr. priemyselné alebo poľnohospodárske podniky a v prípade župných a miestnych knižníc regionálny priemysel služieb). Pri zodpovedajúcich právnych normách by táto sféra mohla prevziať financovanie hoci aj polovice výdavkov knižníc.

Prameň:

*A magyar könyvtári rendszer fejlesztésének stratégiája
TMT, 43, 1996, č. 10, s. 375-380.*

"Sebaochrana" fondu

Shelley Mosley, Anna Caggiano, John Charles

Analyzujú sa príčiny krádeží kníh a časopisov a ich poškodzovanie v knižniciach. Odporúčajú sa nasledujúce opatrenia:

- vypracovať zásady politiky ochrany proti krádežiam a poškodzovaniu kníh. Zainteresovať do tejto politiky zamestnancov, dozor, zmluvných partnerov a pod.;
- dodržiavať stanovený postup, ktorý nedovolí, aby prijatá stratégia ochrany postupne upadla do zabudnutia;
- získať prehľad o tom, ktoré knihy a časopisy sa kradnú alebo poškodzujú;
- spojiť sa s miestnymi knihkupectvami a zistiť, aké tituly sa u nich kradnú najčastejšie a na tieto tituly dávať osobitný pozor, pokiaľ sa nachádzajú vo fonde knižnice;
- dôsledne označovať knihy a časopisy signatúrou a pečiatkou knižnice a požiadať antikvariáty, aby informovali knižnicu, ak by im niekto takto označené knihy ponúkol na predaj;
- vykonávať náhodné inventarizácie najrizikovejších častí fondu;
- v rozpočte knižnice ponechať rezervu na zakúpenie stratených alebo ukradených kníh;
- poznať rizikové faktory knižnice, požiadať bezpečnostného referenta, aby analyzoval možnosti krádeží, politiku ochrany fondu a postupy knižnice na ochranu pred krádežami. Nadviazať kladné vzťahy s políciou ešte skôr, než sa vyskytne krádež.

Pracovníkov knižnice treba viesť k tomu, aby oznámili každú krádež, o ktorej sa dozvedia, bez ohľadu na to, kto sa jej dopustil, aj v tom prípade, keď sa im krádež zdá zanedbateľná.

Treba informovať verejnosť o tom, aké drahé sú knihy. Mnohí si ukradnú knihu a pritom nevedia, s akými nákladmi je spojená jej náhrada.

Treba presvedčovať verejnosť o tom, že knižnica používa spoľahlivé opatrenia na ochranu fondu. Verejnosť možno informovať aj pútačmi a letákmi o tom, že krádež a poškodzovanie kníh je trestný čin a že páchatel' bude stíhaný.

Treba spolupracovať s legislatívou, aby sa spoločne našla primeraná forma a výška trestu za krádež publikácií v knižniciach. Skôr než knižnica podá trestné oznámenie, mala by pouvažovať o primeranom spôsobe náhrady škody.

Pri plánovaní výstavby novej budovy alebo rekonštrukcie starších objektov treba pamätať na ochranu proti krádežiam, najlepšie je poradiť sa s políciou. Východ z každej miestnosti musí byť dobre viditeľný a všetky okná by mali byť zabezpečené proti zneužitiu.

Regály s voľným prístupom majú byť dobre viditeľné, nesmú tvoriť "slepé" priestory.

Pri voľbe nového automatizovaného systému sa nesmie zabudnúť na to, aby jednou z jeho funkcií bola schopnosť zisťovať a signalizovať chýbajúce jednotky z fondu.

Elektronický katalóg treba zabezpečiť pred zneužitím "počítačovými pirátmi". Ak sa totiž záznam knihy z katalógu vymaže, nedá sa zistiť, že kniha chýba.

Z kníh, o ktoré je veľký záujem (napr. pred skúškami), treba mať podľa možnosti viac exemplárov, prípadne ich záujmom aj predávať.

Vysoko rizikové knihy sprístupňovať iba prezenčne pri súčasnom zadržaní preukazu používateľa dovtedy, kým knihu nevráti.

Návštevníci musia mať k dispozícii dostatočnú kopírovaciu kapacitu. Mnohí ju využívajú a nevytrhnú článok z časopisu alebo neukradnú publikáciu.

Na základe analýzy by mala knižnica rozhodnúť o tom, či neustanoviť osobitnú dozornú službu v konkrétnych priestoroch.

Treba vedieť, kto má prístup do knižnice po pracovných hodinách, kto sa zdržuje v nekontrolovaných priestoroch vrátane príbuzných zamestnancov, externých pracovníkov a pod.

Nekatalogizované a nespracované materiály by mali byť osobitne chránené pred poškodzovaním a krádežami.

Prameň:

*The "Self-Weeding" Collection
Library Journal, 121, 1996, č. 17, s 38-40.*

Informačná kultúra absolventa školy: výsledky jedného prieskumu

A. A. Vituchnovskaja

Výraz "informačná kultúra" definuje jedno z odvetví kultúry, ktoré je späté s informačnou stránkou života ľudí

Jeden z ruských odborníkov v oblasti informatiky E. P. Semeňuk definoval informačnú kultúru ako "informačnú zložku ľudskej kultúry ako celku, objektívne charakterizujúcu úroveň všetkých informačných procesov prebiehajúcich v spoločnosti, ako aj existujúce informačné vzťahy. Za kritériá informačnej kultúry človeka možno považovať jeho schopnosť primerane formulovať svoje informačné potreby, účinne vyhľadávať nevyhnutné informácie v celej množine informačných prameňov, pretvárať informácie a vytvárať kvalitatívne nové informácie, ovládať rôzne rešeršné systémy, adekvátne vyberať a hodnotiť informácie, ako aj byť počítačovo gramotný a schopný informačne komunikovať.

Dlhoročné skúsenosti z práce autorky na vysokých školách odhalili problémy vo výučbe informatiky a v práci knižničných systémov, ovplyvňujúce formovanie informačnej kultúry mládeže. V inštitúciách, kde sa nezačala výučba informatiky, študenti nedokázali gramotné narábať s informáciami (zostavovať konspekty, anotácie, prehľady literatúry), zisťovať faktografické informácie a pod.

V posledných rokoch sa situácia podstatne zmenila: výučba predmetu "Základy informatiky a výpočtová technika", aktívne využívanie informačnej technológie a rozvíjajúca sa konkurencia na trhu práce sa odrazili aj v názoroch a návykoch absolventov škôl. Doteraz sa však nevytvoril systém prípravy používateľov informácií, na vysokých školách neexistuje odborný predmet zameraný na formovanie informačnej kultúry študentov a na vysokých školách (s výnimkou knihovníckych a informačných fakúlt) je predmet "bibliografia" natoľko nerozpracovaný, že nemôže zabezpečiť serióznu informačnú prípravu študentov.

S cieľom získať doplnujúce údaje o úrovni informačnej kultúry absolventov školy sa uskutočnil anketový prieskum medzi študentmi 1. ročníka Pedagogickej fakulty Karel'ského štátneho pedagogického inštitútu. Cieľom prieskumu bolo zistiť, aký je vzťah študujúcej mládeže k informáciám a informačnej technológii, čo vedia o informačných prameňoch a či sa v škole naučili orientovať sa v nich.

Uskutočnený prieskum potvrdil hypotézu o nízkej informačnej kultúre absolventov škôl. Súčasne však potvrdil aj to, že sa pozitívne zmenil ich informačný svetonázor. Študenti už hlbšie chápu úlohy novej informačnej technológie vo všetkých sférach života. Z ankety vyplynul záver, že formovanie informačnej kultúry je nepretržitý proces, ktorý sa musí cieľavedome uskutočňovať, a že do škôl treba zaviesť predmet s obsahom "Základy informačnej kultúry".

Úlohou vysokej školy by malo byť formovanie informačnej kultúry špecialistu.

Súčasne pri príprave učiteľov prvých tried treba mať na zreteli, že práve oni budú budovať základy informačnej kultúry dieťaťa, a preto na vysokej škole by sa mala venovať významná pozornosť formovaniu ich vlastnej informačnej kultúry.

Názor na informatiku ako na vedu, ktorej predmetom sú informácie a informačné procesy uskutočňované pomocou počítačov, prinútili pedagógov učiť študentov realizovať na počítači procesy spojené s tvorbou, spracovaním, uchovávaním a vyhľadávaním informácií. Vzhľadom na ohraničenosť takéhoto prístupu sa v priebehu dvoch rokov uskutočňovala integrovaná výučba dvoch predmetov: informatika (46 hodín) a bibliografia (16 hodín). Okrem toho sa podstatne posilnila informačná príprava študentov v rámci nedávno otvorenej špecializácie: matematika, prírodné vedy a informatika. Jej absolventi získajú právo vyučovať informatiku na základných školách.

Z odborných kurzov treba spomenúť tie, ktoré bezprostredne ovplyvňujú formovanie informačnej kultúry, a to "Nová informačná technológia výučby" a "Informačné procesy a systémy v pedagogickej činnosti".

Pozornosť si zasluhuje aj myšlienka o účelnosti zavedenia predmetu "informačná kultúra osobností" na vysokých školách.

Prameň:

Informacionnaja kul'tura vypusnika školy: itogi odnogo issledovanija.

Naučnyje i techničeskije biblioteki, 1996, č. 7, s. 33-43.

(Skrátený preklad)

články do rubriky Prečítali sme za vás (okrem prvého) preložila a skrátila

PhDr. Alžbeta Kramárová.

EBLIDA INFORMUJE

EÚ - COPYRIGHT

* *Diplomatická konferencia WIPO 2. - 20. decembra v Ženeve*

V priebehu decembra roku 1996 sa v Ženeve zišli predstavitelia 157 krajín a 142 mimovládnych organizácií, aby diskutovali a následne uzatvorili zmluvy o copyrighte, o právach prevádzkovateľov a tvorcov fonogramov a tiež o ochrane báz dát. Konferenciu otvoril Arpád Bogsch, *Generálny riaditeľ* World Intellectual Property Organization - WIPO (Svetová organizácia pre duševné vlastníctvo) so želaním, aby celé podujatie vyvrcholilo podpísaním konkrétnych dohôd.

Zo 142 mimovládnych organizácií záujmy odbornej knihovníckej verejnosti reprezentovali: EBLIDA, IFLA a FID.

EBLIDA vyslala dvoch účastníkov: Frode Bakkena, prezidenta Nórskej knihovníckej asociácie, a Emanuella Giavarru, poradcu pre otázky copyrightu.

IFLA mala troch zástupcov: Sandy Norman, poverenec pre otázky copyrightu, Jamie Wodetzki, právnik pre otázky copyrightu (Austrália) a Adam Eisgrau, poradca pre otázky copyrightu (Americká asociácia knižníc).

FID zastupoval Thomas Vinje, právnik pre *oblasť copyrightu* (americká právnická firma v Bruseli).

Po prvý raz v histórii existencie WIPO bola veľmi dobre zastúpená knihovnícka komunita.

Väčšina stretnutí konferencie sa uskutočňovala za zatvorenými dverami a strategicky významné diskusie často prebiehali na schôdkach výborov jednotlivých regionálnych skupín. Regióny boli do skupín zoradené takto: Európska únia, východná a stredná Európa, Ázia a oblasť Pacifiku, Afrika a Latinská Amerika. Preto bolo dôležité, aby boli prítomní zástupcovia knižníc z rozličných častí sveta. Uzavreté schôdky spôsobovali viaceré problémy. S veľkými ťažkosťami sa dalo zistiť, o čom sa diskutovalo a ktorým smerom sa uberali debaty o jednotlivých návrhoch. Delegácia USA ako jediná poskytovala každé ráno tlačovú konferenciu a tiež ako jediná mala zástupcov z *rôznych* oblastí verejného i súkromného sektora vo funkcii poradcov.

Po troch týždňoch stretnutí, ktoré prebiehali od 8.00 hod. ráno do 1.00 v noci boli 20. 12.1996 prijaté 2 nové zmluvy:

- zmluva WIPO o copyrighte,
- zmluva WIPO o dielach a fonogramoch.

Zmluva o bázach dát bola predbežne odložená.

Knihovnícka lobby dosiahla niekoľko závažných zmien v zmluve WIPO o copy righte.

1. Zmeny v preambule zmluvy

Podľa návrhu EBLIDA bok) do preambuly zahrnuté:

"Zmluvné strany /.../ vychádzajúc z potreby udržania rovnováhy medzi právami autorov a Širokým záujmom verejnosti, najmä v oblasti vzdelávania, výskumu a prístupu k informáciám, ako je to vyjadrené v Bemskej konvencii /.../".

2. Zrušenie článku 7 - Reprodukčné právo

O tomto článku sa v priebehu konferencie viedli najintenzívnejšie diskusie. Bolo predložených množstvo návrhov zmien jeho znenia. V podstate je jeho obsah zakotvený v článku 9 Bemskej konvencie. Diskutovalo sa o tom, či ho *ponechať* v celom rozsahu, alebo z neho vybrať len určitú časť, prípadne ho úplne zrušiť. Výsledkom rozhovorov je zrušenie článku 7 a ustanovenie článku 9 Bemskej konvencie ako jeho náhrady.

"Reprodukčné právo v podobe, ktorá je zakotvená v Článku 9 Bemskej konvencie spolu s platnými výnimkami je plne aplikovateľné v celom svojom rozsahu v digitálnom prostredí, konkrétne pri využívaní prác v digitálnej forme. Je zrejmé, že uchovávanie chránených prác v digitálnej *forme na* elektronickom médiu predstavuje reprodukciu v súlade so znením článku 9 Bemskej konvencie."

3. Článok 9 - Nájomné právo sa vzťahuje iba na komerčný prenájom

Poskytuje autorom počítačových programov, kinematografických diel a fonogramov výlučné právo na autorizovaný obchodný prenájom originálov alebo kópií ich prác širokej verejnosti.

4. Článok 10 - Právo na prenos údajov

O problematike zahrnutej v tomto článku sa na konferencii nehovorilo do takej miery, ako by bolo potrebné. Predstavitelia vlád vyslovili presvedčenie, že článok obsahujúci obmedzenia a výnimky pokryje i oblasť prenosu údajov. Právo na prenos údajov je v novej zmluve WIPO zakotvené v článku 8:

"Bez porušovania opatrení článku 11 Bemskej konvencie autori literárnych a umeleckých diel môžu využiť výlučné právo autorizovania akéhokoľvek spôsobu poskytnutia svojich prác verejnosti, pričom možnosti zverejnenia musia byť také, aby každý záujemca mal prístup k týmto dielam v čase a z miesta podľa svojho výberu."

5. článok 12- Obmedzenia a výnimky

Práve tento článok mal rozhodujúci význam pre knižnice. Popri článku 7 úsilie väčšiny prítomných zástupcov knihovníckej komunity smerovalo k presadeniu predpisov týkajúcich sa obmedzení a výnimiek v oblasti copyrightu v elektronickom

prostredí z hľadiska užívateľa. Článok znie:

"Zmluvné strany môžu vo svojich národných legislatívach stanoviť obmedzenia alebo výnimky k zákonom v zmysle tejto zmluvy pre autorov literárnych a umeleckých diel v určitých zvláštnych prípadoch, ktoré nie sú v rozpore s bežným využívaním práce a nebudú poškodzovať legitímne záujmy autora."

Na záver sa poukázalo na to, že národné legislatívy musia vo svojich zákonoch rešpektovať ustanovenia Bernskej konvencie.

Zmluvu WIPO o copyrighte podpísali predstavitelia 12 štátov a zástupcovia európskych spoločenstiev 21.12.1996.

Knihovnícku lobby počas *diplomatickej konferencie WIPO* podporovali aj delegácie z nečlenských krajín EÚ.

S blížiacimi sa diskusiami, ktoré nadväzujú na Zelenú knihu copyrightu a súvisiace smernice vypracované Európskou *komisiou*, sa odborná knihovnícka komunita musí pripraviť na oveľa ťažšiu úlohu: presvedčiť členské štáty EÚ o nevyhnutnosti udržania rovnováhy v oblasti copynghtu v elektronickom prostredí. Kópiu dokumentov WIPO možno získať z webovskej stránky ECUP pod "other reports" a na <http://www.kaapeli.fi/ebliida/ecup>.

EÚ-KULTÚRA

• *Pevné ceny kníh: nová diskusia v Rade Európy*

Na svojom stretnutí v decembri, rok po poslednej diskusii na uvedenú temu, rada vyvolala rozsiahlu výmenu názorov. Diskusiu otvoril komisár Oreja konštatovaním, že medzi členskými štátmi EÚ existuje v tejto oblasti rôznorodosť. Súčasne zdôraznil nevyhnutnosť, aby komisia zabezpečila dodržiavanie pravidiel Zmluvy o súťaži. Podľa komisára neboli v rámci *spoločenstva pre činnosť* stanovené rovnaké podmienky. Naznačil však, že bez ohľadu na pevné ceny kníh komisia uvažuje o ďalších spôsoboch, ktorými by podporila knihy a čítanie.

Diskusia bola zhrnutá do nasledujúcich bodov:

- existuje zhoda názorov, že knihy sú špecifickým produktom z hľadiska ich kultúrnej dimenzie, preto je opodstatnené zaobchádzať s nimi inak ako s ostatným spotrebným tovarom;
- knihy sú významným nástrojom kultúrnej rozmanitosti;
- problémy tvorby knižných cien majú rozličné aspekty, ktoré ovplyvňujú niekoľko skupín ľudí (autorov, vydavateľov, knihkupcov, čitateľov);
- členské štáty EÚ zobrali do úvahy, že predovšetkým predstavitelia jednotlivých štátov sú zodpovední za poskytovanie prostriedkov na ochranu kultúrneho vlastníctva prezentovaného knihami;

- pravidlá súťaže by sa mali aplikovať s ohľadom na rôzne špecifiká, zvlášť tam, kde dva alebo viaceré členské štáty EÚ tvoria časť jednotného jazykového územia - názory sa rôznia, čo sa týka *efektívnosti tvorby pevných alebo volných cien kníh.*

EÚ - VZDELÁVANIE

- *Európsky rok celoživotného vzdelávania - budúca stratégia*

6. decembra 1996 bol v Dublini oficiálne ukončený Európsky rok celoživotného vzdelávania, kde pani Edith Cressonová, európska komisárka pre vzdelávanie, výučbu a prácu s mládežou, zdôraznila jeho *význam*. Európsky rok vyvolal zvýšenú aktivitu: bolo prijatých viac ako 5 000 projektov, zorganizovaných 2 500 podujatí a 550 projektov financovaných Európskou komisiou. Účasť bola obzvlášť vysoká na regionálnych a miestnych úrovniach Európsky rok stimuloval výmenu skúseností, nápadov, plánov a vzájomných kontaktov.

20. decembra 1996 Rada ministrov prijala závery pre stratégiu celoživotného vzdelávania. Zdôraznila v nich potrebu obyvateľov Európy, vyplývajúcu z rýchleho rozvoja informačnej spoločnosti, aktualizovať a obnovovať si vedomosti a skúsenosti. Program celoživotného vzdelávania vychádza tejto úlohe v ústrety. Závery rady vymedzili *rámec oblastí, ktoré je nutné naďalej rozvíjať*. Sú to:

- úlohy pre systém školstva,
- ekonomické a sociálne činitele,
- rozvoj miestnych komunít prostredníctvom vzdelávania a výučby,
- nepretržité vzdelávanie a výučba,
- prepojenie všeobecného a odborného vzdelávania,
- učitelia a vychovávatelia dospelých,
- nové technológie.

Rada ministrov zastáva názor, že mnohé z týchto aktivít by sa mali uskutočňovať na miestnych úrovniach. Apeluje tiež na Európsku komisiu, aby podporila výmenu informácií a skúsenosti v rámci programov a iniciatív, ako napr. Leonardo da Vinci a Socrates.

Kópia záverov Rady ministrov o stratégii pre celoživotné vzdelávanie je dostupná na sekretariáte EBLIDA. Ohlasy študijnej skupiny Európskej komisie pre vzdelávanie a výučbu sú *dostupné na URL adrese: <http://europa.eu.int/en/comm/dg22/reflex/home.html>*

Ďalšie informácie sú na URL adrese: <http://europa.eu.int/en/comm/dg22/eyinet.html>.

INFORMAČNÉ TECHNOLOGIE

- *INFO2000: projekty s problematikou multimedialneho obsahu*

Centrum programu INFO2000 publikovalo nové informácie o osemdesiatich vybraných projektoch s problematikou multimedialneho obsahu, ktoré boli predložené po prvej výzve na podávanie návrhov v júni 1996. Predpokladá sa, že v informačnej spoločnosti budú tieto projekty stimulovať tvorbu vysokokvalitného multimedialneho informačného obsahu. Zoznam obsahuje tie z nich, ktoré majú výrazne knižničné zameranie:

ARTWEB: projekt konzorcia troch najväčších európskych odborných umenovedných knižníc, ktoré tvoria:

- Bildarchiv Preussischer Besitz (Berlín),
- Bridgeman Art Library (Londýn),
- Giraudon (Paríž).

Cieľom projektu je prostredníctvom Internetu poskytnúť jednotný prístup tvorcom multimedialnych technológií k unikátnej báze dát umeleckých obrazov a k obrazovým bázam dát vyvinutým v rámci projektu Image-In (DG XIII, IMPACT).

CITEAUX: projekt knižnice v Dijone (Cote d'Or, Francúzsko). Knižnica uchováva zbierku 244 cisterciánskych rukopisov z 12. storočia, ktorá predstavuje neoceniteľné kultúrne dedičstvo. Využitie multimedialných aplikácií umožní upozorniť na túto zbierku a sprístupniť ju širokej verejnosti prostredníctvom dvojazyčného CD-ROM (vo francúzštine a angličtine) a webovej stránky s vedeckým obsahom spolu so všeobecnými informáciami o cisterciánskej kultúre.

Blížšie inf: [http://www2 echo lu/info2000/en/mmm-projects/project-toc.html](http://www2.echo.lu/info2000/en/mmm-projects/project-toc.html)

- *Bezplatný rešeršný softvér Znavigator na sieti WWW*

Konzorcium Case Library, financované správnou radou (Directorate- General XIII) Európskej komisie, nainštalovalo beta verziu svojho *inforvačného rešeršného softvéru Znavigator* pre bezplatné zavedenie do siete WWW.

Znavigator, vyvinutý firmou EnWare S.A. (Madrid) v spolupráci s LITC (South Bank University, Londýn), CeSIT (univerzita vo Florencii) a s Univerzitou Alcala de Henares (Madrid), je verziou zariadenia (prípadne aplikácie) klient typu Z39.50, 3 (1995). Pracuje v prostredí Windows 3.1 x a Windows 95 a umožňuje *používateľom vyhľadávať* informácie v knižničných katalógoch a bázach dát. Základom softvéru Znavigator je YAZ toolkit ("balík nástrojov" so špeciálnym zameraním na vývojové aplikácie).

Medzinárodná rešeršná norma Z39.50 sa rýchlo stáva najpoužívanejším protokolom sprístupňovania bibliografických, knižničných a dokumentačných báz dát. Nevýho-

dou však je, že väčšina komerčne dostupných klientov Z39.50 je pevne *viazaná* na serverový softvér, pracujúci na protichodnej strane spojenia. To znamená, že ak chcete mať prístup k rôznym serverom na rozličných miestach, budete potrebovať pravdepodobne viac ako jedno zariadenie typu klient na to, aby boli uspokojené špecifické potreby každého servera. Znavigator prekonáva tento problém tým, že je navrhnutý ako všeobecný nástroj, schopný podporovať väčšinu požiadaviek a technických prostriedkov definovaných verziou 3 normy Z39.50. Ako sa Z39.50 zdokonaľuje, zahŕňa čoraz viac technického vybavenia a umožňuje tak väčšiu interoperabilitu.

Znavigator beta je dostupný vo forme samovýberového archívu z webovskej stránky alebo anonymného ftp (File Transfer Protocol) [zftp.sbu.ac.uk/pub/znavig/zn10d.exe](http://ftp.sbu.ac.uk/pub/znavig/zn10d.exe).

Blížšie informácie: Robin Yeates, senior researcher/centre manager, Library Information Technology Centre (LITC), South Bank University, 103 Borough Rd, London, SE1 OAA, UK

E-mail: robin.yeates@sbu.ac.uk

Tel.: +44171 815 7871

Fax: +44 171 815 7050

<http://www.sbu.ac.uk/litc/caselib/>

STREDNÁ A VÝCHODNÁ EURÓPA

** Správa o spolupráci medzi Európskou úniou a Stredoeurópskou iniciatívou*

Správa informuje o regionálnej spolupráci medzi Európskou úniou a Stredoeurópskou iniciatívou na politickej, ekonomickej a kultúrnej úrovni, ktorej sa od roku 1992 zúčastňuje 16 krajín. Ide o dva členské štáty EÚ - Taliansko a Rakúsko (vrátane Bavorska ako pozorovateľa), sedem krajín strednej a východnej Európy, asociovaných členov EÚ - Poľsko, Maďarsko, Česká republika, Slovensko, Rumunsko, Bulharsko a Slovinsko, dve krajiny bývalého Sovietskeho zväzu - Bielorusko, Ukrajina a Chorvátsko, Macedónsko, Bosna-Hercegovina, Moldavsko a Albánsko.

Jednou z politických priorít EÚ je podpora regionálnej spolupráce vo východnej Európe, preto považuje Stredoeurópsku iniciatívu za užitočný nástroj rozvoja dobrých susedských vzťahov, politickej stability a demokracie. Európska únia prostredníctvom projektov Phare, Tacis a Interreg, ako aj prostredníctvom nového programu CREOO v rámci Phare, pomáha financovať medzinárodné projekty realizované v krajinách strednej Európy. Je však potrebné zdôrazniť, že sú to práve krajiny Stredoeurópskej iniciatívy, ktoré by mali prevziať iniciatívu a navrhovať konkrétne projekty.

- **Knižničný program: účasť strednej a východnej Európy**

V rámci Knížničného programu sa predpokladá i účasť krajín strednej a východnej Európy. Podmienkou účasti je:

- rozšírenie existujúcich projektov prostredníctvom testovacích stanovišť v krajinách strednej a východnej Európy,
- overenie platnosti výsledkov takmer ukončených projektov na testovacích stanovištiach v krajinách strednej a východnej Európy,
- doplnkové opatrenia podporujúce realizáciu prenosu know-how a využitie výsledkov projektov krajinami strednej a východnej Európy,
- knižnice krajín strednej a východnej Európy ako plnohodnotní partneri v hlavných projektoch.

Finančná stránka účasti podlieha pravidlám medzinárodnej spolupráce v rámci programu INCO-COPERNICUS a programu Telematics Application. V praxi to znamená, že organizácia môže, spolu s minimálne dvoma organizáciami EÚ, predložiť návrh na ktorúkoľvek z výziev. Ak budú v procese hodnotenia predložené návrhy vybrané, účasť krajín strednej a východnej Európy bude financovaná z rozpočtu pre INCO-COPERNICUS. Národné inštitúcie krajín strednej a východnej Európy umožnia využiť na podporu účasti v programoch EÚ ako doplnkový zdroj financovania aj prostriedky z programu PHARE, alebo časť z vlastného rozpočtu.

Bližšie informácie na URL adrese: <http://www2.echo.lu/libraries/en/cee/homecee.html>.

PROJEKTY

- **Projekt IMPRESS - Implementácia, údržba a propagácia noriem EDItEUR EDILIBE**

EDItEUR - Európska skupina pre obchod s knihami a seriálovými publikáciami v elektronickej forme spoločne s Federáciou európskych vydavateľov a Európskou federáciou kníhkupcov riadia a koordinujú projekt IMPRESS, ktorého cieľom je podporovať, rozširovať a implementovať normy EDI pre elektronickú výmenu dát v oblasti kníh a seriálových publikácií prostredníctvom poskytovania formátov správ.

Úlohy projektu sú:

- revidovať formáty správ, zoznamy kódov a implementačné poznámky podľa požiadaviek užívateľov,
- stimulovať a podporovať implementáciu správ EDItEUR, zabezpečiť jednotnú interpretáciu a implementáciu noriem ustanovením servisných implementačných skupín,
- navrhnúť a vytvoriť webovskú stránku EDItEUR v sieti Internet s cieľom propagovať normy EDItEUR na elektronickú výmenu dát,

- podporovať používanie noriem EDI a EDItEUR v knižnom sektore v Európe všeobecne a špeciálne v Dánsku, Švédsku a Finsku prostredníctvom vydania informačného balíka EDI v jednotlivých národných jazykoch, ako aj organizovaním seminárov pre vedúcich pracovníkov knižničného, vydavateľského a kníhkupeckého sektora v týchto krajinách.

Hoci je EDItEUR európskou organizáciou, v skutočnosti ju môžeme považovať za globálnu vzhľadom na členstvo 17 krajín sveta, vrátane USA, Kanady, Japonska, Juhoafrickej republiky a Austrálie. EDItEUR pôsobí ako strešná koordinačná skupina pre všetky národné skupiny sektoru elektronickej výmeny dát pre knihy a seriálové publikácie. Stáva sa významnou súčasťou sveta elektronickej publikovania, a tiež sa podieľa na vytváraní noriem pre elektronickej komunikáciu informácií a na využívaní elektronickej výmeny dát vo sfére obchodovania s právami intelektuálneho vlastníctva.

Bližšie informácie:

Brian Green, EDItEUR 34-41 North Road, London, N7 9DP, UK

Email: brian@bic.org.uk,

Tel: +44 171 607 0021

Fax: +44 171 607 0415

<http://www.editeur.com>

EÚ - NOVÉ PUBLIKÁCIE

- *Adresár báz dát EÚ 1997 (EU Database Directory 1997)*

Úrad pre oficiálne publikácie Európskych spoločenstiev (Eur-OP) vydal adresár všetkých online a offline elektronickej informacyjnych služieb pre verejnosť poskytovaných Európskou úniou.

Medzi inými napr.:

- CELEX, adresár legislatívy spoločenstiev,
- EURODICAUTOM, zdroj viacjazyčnej terminológie,
- CORDIS, informačná služba spoločenstiev z oblasti výskumu a vývoja,
- RAPID, tlačové informácie spoločenstiev,
- OVIDE, informačná služba Európskeho parlamentu,
- TED, informačná služba spoločenstiev.

Výtlačok je možné získať zadarmo v CVTI SR.

- *Prípadové štúdie programu ESPRIT*

Európska komisia publikovala knihu pod názvom "Solutions for Business - Case

studies from ESPRIT (Riešenia pre obchodovanie - prípadové štúdie programu ESPRIT) ako pokračovanie titulu "Applying Information Technology -101 Success Stories from the ESPRIT Programme" vydaného v roku 1995.

Publikácia prináša informácie o výsledkoch asi 200 úspešných projektov financovaných programom ESPRIT a aplikovaných v nasledujúcich oblastiach: doprava, lekárstvo, biotechnológia, elektronický priemysel, energia a životné prostredie, výroba a technika, telekomunikácie, obchod. Obsahuje tiež stručný prehľad o projektoch a kontaktné informácie pre koordinátorov projektov.

Výtlačok v cene 28 ECU je možné získať v CVTI SR.

- *Správa: Cesta k Informačnej spoločnosti - nové technológie pre vzdelávanie a výučbu*

Európska komisia, OG XIII, publikovala správu pod názvom "The road to the information society - new technologies for éducation and training", ktorá prezentuje aktuálne príspevky k semináru "Výučba v informačnej spoločnosti", uskutočneného 6. - 7. decembra 1994 v Bruseli. Správa tematicky zahŕňa:

- rozvoj informačnej spoločnosti,
- názory vlády USA,
- aplikácie informačných diaľnic,
- vzdelávanie a výučba v budúcnosti,
- aktivity pre univerzity,
- aktivity pre priemysel,
- pedagogické problémy.

Výtlačok iba v anglickom jazyku v cene 26.5 ECU je možné získať v CVTI SR.

Písomné objednávky:
Centrum VTI SR
Nám. slobody 19
812 23 Bratislava

Osobný kontakt:
Centrum VTI SR
Jozefská 21
Bratislava
Tel./Fax: 07/531 83 64
E-mail: europ@tbb1.sltk.stuba.sk

AKCIE

- * *4. medzinárodná konferencia CRIMEA 97'*
Foros village, Jalta, 9.-13. júna 1997
Organizačný výbor, 12

Kuznetsky *most*, R-103919
Moskva, Rusko
Fax: +7 095 921 98 62,
E-mail: CRIMEA97@gpntb.msk.su

- * *Možnosti a prekážky koordinácie knižničných fondov*
Medziknižničné výpožičky a dodávky dokumentov

5. medzinárodná konferencia
Aarhus, 24. -29. augusta 1997
Statsbiblioteket, State and Universitetsparken,
DK-8000 Aarhus C,
Denmark. Tel: +45 89 462207
Fax: +45 89 462220
E-mail: hd@kumsb.dk.
<http://www.sb.aau.dk>

- * *Nepretržité odborné vzdelávanie*

3. medzinárodná konferencia
Kopenhagen, 27. - 29 augusta 1997
The Royal School of Librarianship, attn. Conference
Secretariat, Birketinget 6, DK-
2300 Copenhagen, Denmark
Tel.: +45 31 586066,
Fax: +45 32 840201,
E-mail: ll@db.dk

- * *Výskum a progresívne technológie pre digitálne knižnice*

1. európska konferencia
Pisa, Taliansko, 1.- 3. septembra 1997
Constantino Thanos, IEI-CNR,
Via S. Maria, 46, 56126 Pisa, Italy
Email: thanos@iei.pi.cnr.it
<http://www.area.pi.cnr.it/ErcimDL/>

- * *Knižnice bez stien 2*

Mytilene, Grécko, 17. -20. septembra 1997
Libraries Without Walls 2
Conference Bookings, CERLIM,
University of Central Lancashire,
Preston PR1 2HE, UK.
Tel.: +44 1772 892299
Fax: +44 1772 892937
E-mail: cerlim@uclan.ac.uk

Výber a preklad:

Mgr Elena Pristašová, Mgr. Helena Melichová, Mgr. Daniela Dranačková